VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODOHOSPODÁŘSKÁ

Komparace životní úrovně vybraných zemí OECD

Comparison of Living Standards in Selected OECD Countries

Student: Bc. Jakub Macíček

Vedoucí diplomové práce: Ing. Uhrová Natálie, Ph.D.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání diplomové práce

Student: **Bc. Jakub Macíček**

Studijní program: N6202 Hospodářská politika a správa

Studijní obor: 6202T027 Národní hospodářství

Téma: Komparace životní úrovně vybraných zemí OECD
Comparison of Living Standards in Selected OECD Countries

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretické vymezení životní úrovně
3. Možnosti kvantifikovatelnosti životní úrovně pomocí indikátorů kvality života
4. Komparace životní úrovně vybraných zemí OECD
5. Závěr

Seznam použité literatury
Seznam zkratek
Prohlášení o využití výsledků diplomové práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

GORUN, Adrian. *Social Development and Globalization*. Bucharest: Didactic and Pedagogic Publishing House, 2012. ISBN 978-973-30-3160-4.
HEŘMANOVÁ, Eva. *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7419-106-0.
PAYNE, Jan a kol. *Kvalita života a zdraví*. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-657-0.

Formální náležitosti a rozsah diplomové práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Natalie Uhrová, Ph.D.**

Datum zadání: 20.11.2015
Datum odevzdání: 22.04.2016

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ-TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA Ekonomická fakulta 1

Ing. Martin Štěpánek, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracoval samostatně.

Poděkování:

Děkuji paní Ing. Natálii Uhrové, Ph.D. za cenné připomínky a pomoc při tvorbě této diplomové práce.

V Ostravě dne 14.4.2016

Jakub Macháček

jméno a příjmení studenta

Obsah

1 Úvod ... 3

2 Teoretické vymezení životní úrovně ... 4

2.1 Co je to životní úroveň? ... 4

2.2 Historie pojmu životní úrovně ... 7

2.3 Přístupy vědních disciplín k životní úrovni ... 10

2.3.1 Životní úroveň a filozofie ... 10

2.3.2 Životní úroveň a medicína ... 11

2.3.3 Životní úroveň ze sociologického hlediska ... 12

2.3.4 Životní úroveň a environmentalistika ... 13

2.3.5 Životní úroveň z pohledu psychologie ... 14

2.3.6 Životní úroveň a kultura ... 16

2.3.7 Životní úroveň a ekonomie ... 17

3 Možnosti kvantifikovatelnosti živ. úrovně pomocí indikátorů kval. života ... 20

3.1 Socioekonomické indexy ... 20

3.2 Environmentální indexy ... 26

3.3 Ostatní indexy ... 30

4 Komparace životní úrovně vybraných zemí OECD ... 37

4.1 Index lidského rozvoje (Human development Index, HDI) ... 37

4.1.1 Očekávaná délka života při narození ... 38

4.1.2 Vzdělanost ... 38

4.1.3 HDP na obyvatele v PPP ... 40

4.2 Index lepšího života (Better Life Index, BLI) ... 40

4.3 Index změny klimatu (Climate Change Performance Index, CCPI) ... 44

4.4 Index genderových rozdílů (The Global Gender Gap Index, GGG) ... 45

4.4.1 Ekonomické participace a příležitosti ... 47

4.4.2 Dosažené vzdělání ... 48
4.4.3 Zdraví a přežití ... 48
4.4.4 Podíl na politické moci ... 49
4.5 Index ekonomické svobody (Index of Economic Freedom, IEF) ... 50
5 Závěr ... 53
Seznam použité literatury ... 56
Seznam zkratek ... 67
Seznam tabulek ... 70
Seznam grafů ... 71
Seznam vzorců ... 72

1 Úvod

Téma životní úrovně prošlo za poslední století velkou proměnou. Na vnímání a prožívání sledovaného fenoménu mělo vliv mnoho činitelů jako průmyslová revoluce, zkracující se pracovní doba, více volného času, přístup ke studiu, nebo i zlepšující se genderová rovnoprávnost.

Cílem práce je komparace životní úrovně Dánska, Finska, Norska a Švédska pomocí vybraných ukazatelů a na základě provedené analýzy doporučit postupy v rámci hospodářské politiky. K dosažení tohoto cíle je při porovnávání dílčích ukazatelů využito především metody analýzy dat, na základě obecných tendencí vývoje ekonomiky pak i dedukce.

Vyspělé země byly vybrány z důvodu postihnutí rozdílů, které je možné sledovat i přes jejich obecně vnímanou vysokou životní úroveň. Tyto rozdíly pak mohou pomoci v nastavení efektivnějších politik a jako inspirace pro další země.

Druhá kapitola práce je věnována teoretickému vymezení životní úrovně. Dojde k vymezení tohoto pojmu jak z hlediska historického vývoje, tak i napříč různými obory jako je filozofie, medicína, sociologie, environmentalistika, psychologie, kultura a ekonomie.

V třetí kapitole je životní úroveň kvantifikována pomocí různorodých indikátorů. Tyto indikátory jsou rozděleny do tří kategorií – socioekonomické indexy, z nichž je nejvýraznějším Index lidského rozvoje, environmentální indexy – těmto je věnována zvýšená pozornost poslední desetiletí a mezi ostatní indexy lze zařadit takové, které sledují další dimenze lidského štěstí jako je genderová spravedlnost, svoboda či korupce.

Závěrečná čtvrtá kapitola komparuje sledované země – Dánsko, Finsko, Norsko a Švédsko za pomocí vybraných indexů prezentovaných v teoretické části práce – Indexu lidského rozvoje, Indexu lepšího života, Indexu změny klimatu, Indexu genderových rozdílu a Indexu ekonomické svobody.

2 Teoretické vymezení životní úrovně

V první části této kapitoly bude rozebrán pojem životní úroveň a jeho pojetí v této práci. Dále dojde k popisu geneze a vývoje tohoto pojmu, stejně tak jako k nastínění pohledu různých disciplín na tuto problematiku.

2.1 Co je to životní úroveň?

V rámci dané tématiky bude důležité vymezit chápání pojmu životní úrovně. Pojem životní úroveň jako takový je velmi těžké uchopit, neboť i v odborné literatuře nepanuje zcela shoda nad jeho vymezením. Značná terminologická roztříštěnost vedla k tomu, že vedle pojmu quality of life (kvalita života) existuje celá řada souvisejících nebo souřadných pojmů, které jsou velmi často používány jako synonyma, i přes fakt, že ani jejich přesný význam není dosud zcela dostatečně definován. Z výčtu pojmů lze uvést social well-being (sociální pohoda), well-being (pocit pohody), subjective well-being (individuální stav pohody), social welfare (sociální blahobyt), human development (lidský rozvoj), standard of living (životní úroveň), popř. happiness (štěstí), health (zdraví), wealth (bohatství), satisfaction (spokojenost) aj. (Heřmanová, 2012).

V práci je, pro zjednodušení, pracováno s pojmy *životní úrovně* a *kvality života,* které se používají nejčastěji, jako se synonymy, i když v praxi nejsou tyto pojmy zcela totožné.

Pojem životní úrovně je subjektivní a není jej lehké kvantifikovat, neboť jej každý jedinec může chápat odlišně. Nabízí se tak otázka, jestli je měření takovéto veličiny vůbec racionální. Autor práce se domnívá, že je dobré se touto tématikou zabývat a klást si otázky, které nám pomohou lépe kvalifikovat to, co je pro moderního člověka vnímáno jako pozitivní, co mu zlepšuje jeho životní úroveň. Ve své podstatě ani samotný ukazatel Hrubý domácí produkt (dále jen HDP) není pochopitelně zcela reálným odrazem životní úrovně, neboť nám neposkytuje odraz toho, jak se komu v dané zemi žije – samotný fakt, že člověk může více spotřebovávat a jeho země má vyšší ekonomickou úroveň (vyšší HDP na obyvatele) ještě neznamená, že se má zároveň i lépe.

HDP se stal jedním z nejoptimálnějších ukazatelem měření ekonomické výkonnosti a v přepočtu na obyvatele dle parity kupní síly také k porovnání ekonomické úrovní různých států. Na tomto místě je účelné od sebe oddělit dva pojmy – a to *ekonomickou* a *životní úroveň.*

Ekonomická úroveň je Collinsem (2014) definována jako úroveň životního minima nebo materiálního blaha komunity, třídy nebo osoby. Tuček (2003) vyjadřuje životní úroveň jako míru uspokojování materiálních potřeb a tužeb jednotlivce či skupiny zbožím a relaci mezi skutečností a mezi tím, co je pociťováno jako žádoucí; či Sova (1978) popisuje životní úroveň jako absolutní úroveň spotřeby hmotných statků a služeb a souhrn ostatních hmotných a společenských podmínek, které ovlivňují uspokojování potřeb obyvatelstva.

Obecněji lze chápat životní úroveň dle Johnstona et al (1994, s. 493) jako „*stav sociální pohody jednotlivce či skupiny, který je sledovaný nebo identifikovaný objektivními indikátory*“. Blunden (1988, s. 37) vymezuje několik stěžejních oblastní tohoto pojmu: „*čtyři oblasti spokojenosti/pohody: 1. fyzická pohoda; 2. materiální pohoda; 3. kognitivní pohoda (pocit spokojenosti), 4. sociální pohoda*.“ Dle Šrůtky (1968) – na rozdíl od ekonomického hlediska je zde zohledňováno kromě hospodářských poměrů i poměry sociální, kulturní, zdravotní, politické a právní, dále také pracovní podmínky lidí a jejich postavení ve společnosti. Podobné vysvětlení poskytuje i Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996a), kteří pracují s pojmem kvalita života – vymezují se proti chápání ve smyslu konzumního životního stylu, staví do popředí post materiální hodnoty, tedy takové hodnoty, které překračují materiální potřeby (např. duchovní charakter).

V práci bude dále pracováno s širším vymezením životní úrovně, tedy takovým, který je bližší pojmu kvality života a je chápán spíše subjektivně – neboť, jak bylo řečeno výše, pro účely této práce nelze životní úroveň ztotožnit s úrovní ekonomickou, která chápe lidské potřeby příliš úzce a omezuje se de facto jen na spotřebu.

Podobně jako byl výše definován rozdíl mezi *ekonomickou* a *životní úrovní*, je i životní úroveň sama o sobě chápána a pojímána různými autory odlišně, je tedy účelné zmínit alespoň některé z těchto pohledů.

Dufková (1986) pracuje s třemi různými vymezeními životní úrovně a to:

a) makrostrukturální pojetí – charakterizuje životní úroveň jakožto jedno z kritérií společenského pokroku. V alternativním výkladu je toto pojetí chápáno tak, že se životní úroveň vymezuje přímo pomocí kvantitativních charakteristik. Takovéto pojetí má důležitou roli v rámci mezinárodního srovnání,

b) mezostrukturální pojetí – pracuje s kvalitou života na nižší úrovni obecnosti, u menších sociálních celků, toto hodnocení však není na úrovni jednotlivců,
c) mikrostrukturální pojetí – je založeno na subjektivních a individuálních principech, pracuje s pojmy jako je štěstí, spokojenost, sebereflexe, individuální tvorba apod.

Dragomirecká a Škoda (1997) popisují kvalitu života jako pojem, který leží v průsečíku mnoha soudobých tendencí a směrů, což má podle nich za následek velkou rozmanitost snah pojem definičně vymezit. Autoři dále přibližují, jak bývá kvalita života nejčastěji definována:

- pomocí jiných pojmů,
- výčtem, kdy se autoři snaží daný pojem charakterizovat několik stěžejních oblastí daného pojmu,
- pomocí určitých znaků, které jsou pro kvalitu života typické a jsou považovány za podstatné,
- pomocí objasnění vzájemné souvislosti typických znaků.
- jakožto měřitelná veličina.

Heřmanová (2012) definuje jedincem vnímanou a prožívanou kvalitu života jako *„reflexi objektivních environmentálních podmínek (vnějšího prostředí) a sebereflexi (vnitřního prostředí) člověka v kontextu kulturních, hodnotových, sociálních a prostorových (geografických) systémů a ve vztahu k individuálním motivacím, schopnostem, cílům a očekáváním.“*

Pacione (2003) spatřuje definici kvality života ve dvou dimenzích a to jak lidé obecně prožívají svůj život a pak v jakých podmínkách žijí. První dimenze dle něj považovat za subjektivní a psychologickou, druhou pak za objektivní, environmentální.

Gallowayová (2006) pak na základě svého intenzivního desetiletého zkoumání publikované vědecké literatury na téma kvality života přišel s vlastními závěry. V prvé řadě, že je samotná definice ovlivněna kontextem a cíli daného výzkumu, co je však zajímavější, že řada prací vlastně ani žádnou definici neobsahuje, nebo se autoři definici záměrně vyhýbají.

Taillefer et al. (2003) upozornil na fakt, že mnozí autoři mají velmi nebezpečnou tendenci považovat za součást kvality života téměř úplně vše.

Popovič (2011) do problematiky přináší faktor statického a dynamického vnímaní kvality života. Statický pohled je pohledem subjektivním – jedná se o současný stav pozorované skupiny nebo jedinců. Interpretace takovýchto výsledků jsou pak spíše poplatné určité skupině lidí či regionů než všeobecně platné. Dynamický pohled využívá ke sledování vývoji dané kvality v definovaném období spíše statistických metod. Problematika je tak zkoumaná detailněji a hlouběji za použití tvrdých dat.

V neposlední řadě lidé také nevnímají kvalitu svého života jenom tady a teď, ale také s pohledem do budoucnosti. Kvalitu tak komparují nejen s minulostí, ale i s tím, co přinese budoucnost – tedy v delším časovém období.

2.2 Historie pojmu životní úrovně

Je takřka jisté, že se lidé zajímají o svou životní úroveň v různých svých podobách již od počátků věků. Ve starověkém Řecku a Římě existovalo mnoho bohů, které by, s trochou nadsázky, šlo považovat za nositele životní úrovně. Z pohledu medicíny to byl v Řecku Asclepius – bůh medicíny, nebo jeho známá dcera Hygieia – bohyně zdraví, čistoty a hygieny. Z pohledu morálky, tedy například hédonismu, to byl Dionýsos – bůh plodnosti veselosti, zpěvu a vína.

Jak uvádí Křivohlavý (2001), za první práci zabývající se otázkou kvality života může být považována práce Aristotela *Etika Nikomachova.* V knize je prezentována nově praktická filozofie oproti té teoretické. Kniha se zabývá mnoha otázkami etiky, jako je spravedlnost, přátelství, či rozkoš. Důležitým pojmem je dobro, ke kterému vše směřuje, dá se tak říci, že kniha vymezuje určité vhodné vzorce chování a má tedy vliv i na vnímání životní úrovně z pohledu jednotlivce (Laichter, 1937).

Pojem kvality života (quality of life) první pojmenoval Pigou roku 1920, jenž se zabýval dopadem státní podpory pro sociálně slabší vrstvy, na jejich život a státní rozpočet. Ovšem pojem nebyl v té době ještě zcela aktuální, jeho další zkoumání si muselo počkat až na konec druhé světové války (Wood-Dauphine, 1999).

Kvalita života se po druhé světové válce dostala do centra pozornosti, především kvůli definici zdraví světovou zdravotní organizací (dále jen WHO), která definovala zdraví jako „*stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody a ne pouze absence nemoci nebo postižení*“. Což vedlo k otázkám, jestli je možno takto definovaný stav i měřit (WHO, 1946).

V 60. letech 20. století proniká pojem kvality života i do politického života, kdy jej Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996a) definují jakožto programové politické heslo, které má za úkol oslovit širší veřejnost a obrátit její pozornost na nové úkoly, které přesahují materiální úroveň. V politice se tento pojem poprvé objevil v 60. letech, kdy jej poprvé použili prezidenti J. F. Kennedy a L. B. Johnson, druhý jmenovaný pak zejména v programech *The great Society* a *The Beautiful America*.

Spolu s výše uvedeným je tak zřejmé, že se začala chápat kvalita života nejen jakožto vlastnictví materiálních statků, ale nověji se začalo pracovat i s dalšími, nemateriálními hodnotami, které měly za cíl popsat nově vzniklé indexy. V 70. letech, konkrétně v roce 1968, vznikl ve Švýcarsku Římský klub, jenž měl ve svém programu i růst kvality života a jeho zlepšení. Jak uvádí Benkovičová (2011) je potřeba si uvědomit, že těžištěm výstupu Římského klubu jsou především ekonomické a ekologické problémy. Jeho zástupci tedy řeší problémy materiálního růstu v korelaci s ekologickým růstem – jejich vize jsou mířeny do budoucna – k předcházení krizím. Ačkoliv mohou tyto vize vypadat někdy až utopisticky, kladně by měla být chápána především otevřená diskuze o problémech na nejvyšší úrovni (členové Římského klubu jsou totiž odborníci z různých oblastí)

V 70. letech 20. století, jak píše Maříková, Petrusek, Vodáková a kol. (1996b), začal Římský klub rovněž ostře kritizovat i konzumní život, tj. přeceňování významu spotřeby hmotných statků, které vedlo dokonce až k paradoxní vazbě „spotřebě pro spotřebu“. Opět zde lze shledat vazbu, která je charakteristická pro Římský klub – tedy kritika konzumní společnosti v souvislosti s rostoucím znečištěním životního prostředí a zároveň i s vyčerpáním neobnovitelných přírodních zdrojů. Vedle nově koncipované teorie kvality života tak vznikla i teorie nulového růstu, v souvislosti s upouštěním od tradiční konzumní společnosti, se začíná klást důraz na služby terciárního a kvaternárního typu.

Dle Gallowayové (2006) lze vnímat jako určitý mezník rok 1974 – v tomto roce byl založen časopisu Social Indicators Research, který založil a editoval Alex Michalos. Od této doby se počet článků zaměřené na téma kvality života začal zvyšovat. Tohoto faktu si povšimnul i Schalock (2004), jež uvádí, že se od roku 1985 objevilo takřka 21 tisíci článků v mezinárodní literatuře, jež měly ve svém názvu „kvalita života“. Vedle časopisu editovaného Michalosem, pomohl prezentaci pojmu i další multi – disciplinární časopis

The Journal of Happiness Studies, jenž poskytuje fórum pro diskuzi nad otázkami spekulativní úvahy o dobrém životě a empirické šetření subjektivní pohody.

V roce 1974 bylo rovněž Evropskou komisí OSN systematizováno těchto 8 sociálních indikátorů kvality života:

- zdraví,
- kvalita pracovního prostředí,
- nákup zboží a služeb,
- možnosti trávení volného času,
- pocity sociální jistoty,
- možnosti rozvoje osobnosti,
- fyzikální kvalita životního prostředí,
- možnosti účasti na společenském životě (Halečka, 2002).

V 80. letech 20. století se pojmem kvality života začal rozvíjet i v psychiatrii. Dle Dragomirecké a Škody (1997) šlo o změnu přístupu k pacientům, kteří trpí chronickými duševními chorobami a kteří nemají šanci na zvrácení svého stavu. Nově zvyšovaly služby poskytované takovýmto pacientům hlavně kvalitu jejich života.

Jak uvádí Heřmanová (2012), novodobé výzkumy kvality života jsou věnované především subjektivnímu vnímání kvality života, která zahrnuje tři hlavní tematické oblasti – spokojenost se životem, dále spokojenost s dílčími oblastmi života (rodina, práce aj.) a hledání faktorů, které v jedincích evokují pocit kvalitního a smysluplného života, a na hledání vztahu mezi těmito faktory. Zároveň však dodává, že tento trend neznamená zánik tradičních kvalitních a sofistikovaných analýz, jež se zabývají objektivní kvalitou života, jak už komparací životních podmínek mezi obcemi, pak i regionech a koneckonců i celých zemí.

Za reprezentanta novodobějšího pojetí kvality života může být považován holistický dynamický model kvality života, který v roce 2007 představili E. Oleary a M. A. Garcia – Martin (Francová, 2007). Model zahrnuje čtyři základní hodnocené oblasti existence člověka a to:

- kontext a zázemí (context and background),
- prostředí (environment),
- osobnostní charakteristiky (internal atributes),

- zpracování informací a regulace (use of awarness and processing to establish regulation).

Dle autorů je v současné společnosti kladen největší důraz na oblast zpracování informací a regulaci. Tento model se od předešlých liší v tom, že je v něm důležitá aktivní role jedince, kdy zohledňuje osobnostní kvality a zkušenosti, zároveň poukazuje na komplexnost prožitku kvality života každého jedince, tedy vysokou individuálnost a z tohoto pohledu i problém uchopení daného pojmu.

2.3 Přístupy vědních disciplín k životní úrovni

Vzhledem k tomu, že je životní úroveň poměrně obtížně uchopitelným pojmem, je pochopitelné, že leží na hranici hned několika vědních disciplín. Pro lepší pochopení, jaký má životní úroveň dopad na různé oblasti, bude dále probírána z pohledu filozofie, zdravotnictví, sociologie a psychologie, environmentalistiky.

2.3.1 Životní úroveň a filozofie

Law (2007) definuje filozofii (filein = mít rád; sofía = moudrost) jako vědu, která se zabývá určitými otázkami, často takovými, které mají takovou hloubku, že se zdá, že na ně neexistuje odpověď.

Určitý postoj k životní úrovni lze pozorovat již v antice. V tomto období totiž vznikl směr zvaný hédonismus (hedoné = slast, nebo také štěstí). Sokratův žák Aristipos z Kyrény definoval pojem jako *„Dobře a šťastně žije ten, kdo si v bohaté míře užívá smyslovými cestami přicházejících slastí.“* Pocit slasti zdůrazňovala v tomto období i škola Epikurova, ale pocit pramenící z klidu.

Na školu Epikura navázal utilitarismus, jehož zakladatelem byl britský filozof a právní teoretik Jeremy Bentham, který se o něm první zmínil v knize *Úvod do principů morálky a zákonodárství* (1789). Utilitarismus je filosofickým směrem, který spatřuje základ lidské morálky ve zřeteli na bezprostřední prospěch.

Dá se říci, že příběhy ze starověkého Řecka a Říma, ovlivňují naší morálku a definici kvalitního života, jakožto životní úrovně až dodnes. Například takový příběh o Narcisovi a Echó by se na první pohled mohl jevit jako příběhem o nešťastné lásce. Má však i hlubší psychologicko – filozofický podtext. V prvé řadě příběh varuje před nebezpečím nezdravé lásky k sobě samému, kterou reprezentuje sám Narcis. Dále také příběh upozorňuje na to, že samotný Narcis, nebo člověk, který miluje především sám

sebe, není schopen vztahu ani lásky k druhému a jsou pro něj důležité jen jeho vlastní názory. A nakonec samotná Echó, jež byla potrestána odnětím hlasu Hérou, takže mohla jen opakovat poslední slova druhého člověka, se stala určitým symbolem toho, jak dopadne ten, kdo je ve vztahu s člověkem, který je narcis – jeho názor bude důležitý pro Narcise jen do té doby, dokud bude stejný jako ten jeho. V určitém smyslu je tak životní úroveň zcela určitě definována i na základě minulosti.

Emanuel Kant přemýšlel o člověku jako bytosti myslící, která má duši. Tato duše pak nejenže řídí naše principy, ale rovněž i naše jednání. Kant za tímto účelem definoval dva termíny a to „maxima" a „kategorického imperativu". Maxima je termínem, který má subjektivní charakter – jak se člověk chová na základě svých zkušeností, kultury a dalších determinantů. Kategorický imperativ je postaven pak nad maximy, překračuje je. Má obecný charakter a slouží lidem k posuzování maxim. Člověk má však na výběr, jestli bude jednat v jeho duchu, nebo nikoli. Kategorický imperativ má takovouto podobu: „Jednej tak, aby maxima tvé vůle vždy mohla být zároveň principem obecného zákonodárství". Obecnějším příkladem mohou být pravidla „fair play". Závěrem této filozofie je, že pokud člověk jedná v souladu s kategorickým imperativem, je mu dobře. V opačném případě mu nejenže dobře není, ale dokonce být ani nemůže (Křivohlavý, 2004).

2.3.2 Životní úroveň a medicína

Přestože je zdraví považováno za určitou samozřejmost, je jisté, že v životě každého jedince zastává velmi důležitou roli. Ať už jde o zdraví fyzické, či duševní, dá se říci, že jeho zhoršování přímo úměrně snižuje i vnímání jedince kvality svého života.

Jak už bylo řečeno dříve, WHO definovala zdraví, krátce po 2. světové válce, jako *„stav kompletní fyzické, mentální a sociální pohody a ne pouze absence nemoci nebo postižení"*. To vedlo k tomu, že začaly vznikat otázky, jestli je možno takto definovaný stav i měřit (WHO, 1946).

Aktuálně WHO na svých stránkách[1] definuje kvalitu života jako vnímání kvality života jednotlivce v kontextu své kultury a hodnotových systémů, a jejich osobních cílů, standardů a obavám.

Následně vznikaly různé indexy, které měly za úkol podchytit kvalitu života jakožto objektivní ukazatel nezávislosti a fungování v běžném životě. Mezi takovéto

[1] http://www.who.int/substance_abuse/research_tools/whoqolbref/en/

indexy lze zařadit Karnofského nebo Lanského skóre. Karnofského skoré nabývá hodnot on 0 do 100, kdy 100 je dokonalé zdraví a 0 smrt. Lanského skóre doplňuje výše zmíněné skóre v ohledu dětských pacientů, kdy je zapotřebí ohodnotit kvalitu života lidí, kteří mají problém s jejím vyjádřením – například děti.

Zajímavý pohled na spojitost mezi životní úrovní a fyzickým stavem poskytuje Steckel (2008). Poukazuje na fakt, že lidé by se často velmi rádi vzdali materiálního bohatství jen proto, aby byli psychicky či fyzicky zdraví. K tomuto účelu vymezuje čtyři biologická měřítka, tedy délku života (life expectancy), nemocnost (morbidity), postava (stature) a další funkce kosterních pozůstatků (skeletal remains). Na závěr autor odhaduje, že by v budoucnosti mohl být zkoumán lidský mozek pomocí nano senzorů, které by poskytovaly měsíční zprávy o stavu jedince, takže by se dala získávat relevantní data – podobně jako je tomu při příjmu na obyvatele a následné informace by pak velmi pomohly při dalších výzkumech.

2.3.3 Životní úroveň ze sociologického hlediska

Jak už bylo řečeno dříve, při vymezení životní úrovně, sociologické hledisko se dá považovat za rozšíření ekonomického pohledu na životní úroveň, akorát kromě hospodářských poměrů jsou zkoumány také poměry sociální, kulturní, zdravotní, politické a právní, či pracovní podmínky lidí a jejich postavení ve společnosti (Šrůtka, 1968).

Je tedy nasnadě otázka, jak se takováto data vlastně získat? Je jisté, že jsou tato data získávána přímo od lidí, nejvhodnější formou se jeví metoda dotazníku. Zde ovšem vyvstávají problémy – nejen že jsou daná data subjektivní, což je při dané metodě pochopitelné – daleko vážnější problém se dá spatřit v tom, jak lidé životní úroveň chápou. Jak uvádí Tuček (2003) výsledná data jsou někdy těžko uchopitelná právě z toho důvodu, že životní úroveň souvisí s vágními pojmy, jako je blahobyt, strádání, štěstí aj. – je tedy možné, že různí lidé chápou tento pojem v různých rovinách, výsledná data pak nemusí odrážet realitu a cíl daných dotazníků nemusí být ani splněn.

V současnosti je významná, co se týče sledování sociálních programů na kvalitu života obyvatel, sociologická organizace Mezinárodní společnost pro studium kvality života (International Society for Quality of Life Studies). Z pohledu této společnosti je na kvalitu života nahlíženo jako na součet sociálních, zdravotních, ekonomických a environmentálních podmínek, které ovlivňují rozvoj lidí (Hnilicová, 2005).

Samotný pojem kvality života lze v sociologii pozorovat v několika rovinách:

- kvalita života jakožto odborný pojem mající za úkol vyjádřit kvalitativní stránky životních procesů a také kritéria jejich hodnocení. Vystihnout takto pojímanou kvalitu života pak lze pomocí indikátorů jako je životní prostředí, ukazatelů zdraví a nemoci, mezilidských vztahů, volného času, sociálních jistot, občanských svobod aj.,
- kvalita života jakožto programové politické heslo, které má za úkol oslovit širší veřejnost a obrátit její pozornost na nové úkoly, které přesahují materiální úroveň. V politice se tento pojem poprvé objevil v 60. letech, kdy jej poprvé použili prezidenti J. F. Kennedy a L. B. Johnson, druhý jmenovaný pak zejména v programech *The great Society* a *The Beautiful America*. V současné době je možné se setkat s pojmem QOL například ve volebních prohlášeních či volebních sloganů environmentálně zaměřených stran,
- kvalita života jako sociální hnutí vytvářející se v rámci širších ekologických, protirasistických hnutí, bojů za občanská práva aj.,
- kvalita života jako reklamní, marketingový ne zřídka bezobsažný slogan spojený novou oblastí konzumu a orientující konzumenta na oblast moderní, demonstrativní spotřeby (Maříková a kol., 1996a).

2.3.4 Životní úroveň a environmentalistika

V posledních desetiletích se začíná pozornost ubírat nejenom k neustálým inovacím, vyšší produkci s co nejnižšími náklady, je také důležité, aby každé toto zlepšení bylo v souladu s životním prostředím, ve kterém člověk žije, v souladu s přirozenými limity celé země. Je tedy zřejmé, že i environmentální aspekt a prostředí, ve kterém člověk žije, ovlivňuje jeho zdraví, tedy i kvalitu života.

Právo na příznivé životní prostředí a včasné a úplné informace o stavu životního prostředí a přírodních zdrojů je zakotveno ve čtvrté hlavě, 35. článku Listiny základních práv a svobod. V Riu de Janeiru (1992) bylo rovněž přijato, že lidé mají právo na zdravý a produktivní život, jenž je v souladu s přírodou (Halečka, 2002).

Dle Halečky (2002) narušují a rozkládají kvalitu života zejména tyto faktory:

- devastace přírody a narušení životního prostředí,
- válečná politika a uplatňování různých forem násilí,

- nespravedlivé sociálně – ekonomické společenské vztahy a jejich odraz v prohlubování sociálních nerovností,
- narušení demokracie, porušování lidských práv,
- ignorování humanistických zásad a významu sociální politiky.

Easterlin (2007) je toho názoru, že zvyšování kvality života spolu s koncentrací lidí ve městech přináší znečišťování ovzduší (emise oxidu uhličitého motorových vozidel). Tento fakt připouští i dřívější studie Arrow a kol. (1995), avšak zdůrazňuje, že v raných fázích hospodářského rozvoje je znečištění považováno za přijatelný vedlejší účinek ekonomického růstu. Toto se však děje až do bodu, kdy země dosáhne dostatečně vysokého životního standardu (dostane se na vrchol pomyslné obrácené křivky U) – poté začne být obyvateli kladen důraz na ekologickou turistiku, což vede k zavedení nových právních předpisů v oblasti životního prostředí, rovněž vznikají i nové instituce na ochranu životního prostředí atd.

Porubčanová (2011) definuje pojem „environmentální zdraví“. Tento pojem chápe jako vztah mezi faktory životního prostředí a zdraví člověka. Z biologického hlediska lze pojem vnímat člověka jako ohrožený živočišný druh ve vztahu k případnému narušení ekologických podmínek. V medicíně se vztah lidské populace a životním prostředím zkoumá pomocí oborů preventivní medicíny, jako jsou hygiena či epidemiologie.

2.3.5 Životní úroveň z pohledu psychologie

Určitým nástroj mezi životní úrovní a psychologii tvoří tzv. Maslowa pyramida. Maslowa pyramida se zároveň váže i k přechodu vyspělých společností z období materialismu k postmaterialismu (Heřmanová, 2012).

Na grafu č. 1.1 je zobrazena Maslowova pyramida potřeb. Pro pyramidu platí pravidlo, že potřeby jedince postupují od zdola nahoru. Tzn., že je pro jedince nejdříve důležité uspokojit potřebu žízně (napít se) a až poté je pro něj důležité jeho bezpečí. Stejně tak člověk asi nebude řešit pocit sounáležitosti, když bude v bezprostředním ohrožení života. Poslední patra pyramidy jsou pro jedince specifická, neboť jejich nenaplnění nemusí nutně znamenat frustraci – pokud má člověk dlouhodobý cíl, pak je pro něj často důležité, že o něj usiluje, že má nějakou cestu – její naplnění či nenaplnění a časový horizont jsou pak další věcí.

V souvislosti s životní úrovní je zajímavý moment mezi zabezpečením základních potřeb (poslední dvě kategorie) a zajišťováním potřeb vyšších (první tři kategorie). Pakliže vyjdeme z faktu, že poslední dvě kategorie jsou v moderní společnosti víceméně zajištěny, je účelné zabývat se životní úrovní z pohledu vyšších potřeb. Výše zmíněné potvrzuje i Hnilicová (2005), která tvrdí, že ke zlepšení životní úrovně je důležité splnění základních biologických předpokladů, ovšem jen do úrovně zcela nutné, která může být definována hranicí chudoby. Po překročení této hranice je pak důležité pro pocit životní spokojenosti, neboli životní úrovně, subjektivní a emoční prožívání.

Graf č. 1.1: Maslowova teorie hierarchie potřeb

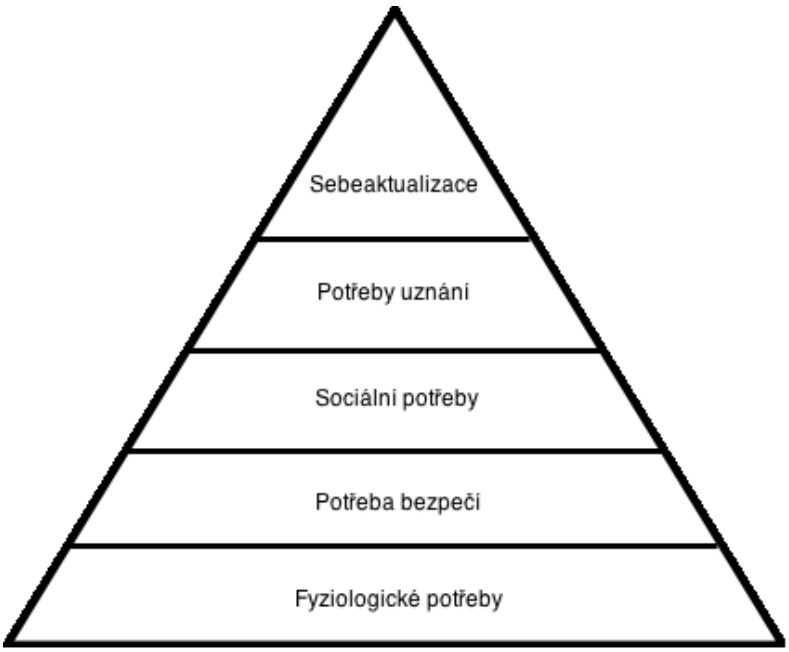

Zdroj: Tureckiová, 2004, vlastní zpracování.

Mohlo by se zdát, že vyšší kategorie pyramidy jsou automaticky spojeny i se spotřebou, nebo bohatstvím jako takovým obecně a tedy automaticky i s vyšší životní úrovní. Obecně se s tímto tvrzením dá souhlasit, neboť pokud je pojímána úroveň z pohledu ekonomického (tedy HDP na obyvatele), bývají lidé vyspělejších zemí obecně spokojenější a šťastnější, ale nemusí tomu tak být vždy. Zajímavý názor na tuto problematiku zaujímá Pacione (2003), který hovoří o tzv. paradoxu blahobytu, který vyjadřuje, že spokojenost se životem není přímo úměrná a neroste v čase přímo úměrně se vzrůstem bohatství či materiálního zajištění (Heřmanová, 2012).

Z pohledu ekonomie se také mluví v tomto kontextu o tzv. Easterlinově paradoxu. Paradox je pojmenován po americkém profesoru a ekonomovi Richardu Easterinovi, který

v roce 1974 ve své knize diskutoval faktory, jež mají vliv na štěstí. Tento paradox by se dal vyjádřit tak, že vyšší příjem koreluje se štěstím, ale z dlouhodobého hlediska pak zvýšení příjmu nekoreluje se zvýšeným štěstím (Easterlin, 1974).

2.3.6 Životní úroveň a kultura

Pojem životní úrovně není definován jen v lokální a regionální úrovni, ale i v úrovni globální, kde na základně kulturních a institucionálních rozdílů vznikají různá pojetí tohoto pojmu.

Rifkin (2005) popsal v rozhovoru rozdílnost mezi americkým a evropským snem takto: *„Evropa nastoluje se o kvalitě života, namísto starého amerického snu o individuálním úspěchu… to, čemu říkám Evropský sen, to je silná myšlenka. Měl by to být příští kapitola dějin. Po dlouhou dobu byl příkladem a modelem americký sen. Je to velmi jednoduchý model – když budeš těžce pracovat, dopracuješ se úspěchu. Když se obětuješ, tvoje děti budou mít prospěch z tvé práce. Je to individuální sen. Evropané formulují svůj sen trochu jinak. Řeknou vám většinou, že jim jde o dobrou kvalitu života. Vědí ale, že té lze dosáhnout jen společně. Namísto toho starého amerického snu o individuálním úspěchu a kumulování statků a o právu na majetek a o svobodném trhu, Evropa nastoluje sen o kvalitě života, o udržitelném rozvoji, o rovnováze mezi prací a odpočinkem, o občanských právech a o míru. Já myslím, že tenhle nový sen, ten rodící se evropský sen, s veškerými svými slabinami, je prvním pokusem svého druhu. Prvním v celé historii. Vytváří globální vědomí v globalizujícím se světě. Ve světě, který už uzná vzájemnou závislost jedněch na druhých. Ten model má možná zatím příliš mnoho slabin na to, aby se prosadil. Ale Evropané zahájili jeho realizaci. Přes všechny nedostatky EU. Přes její vnitřní rozpory, předsudky… Pro mě jako Američana je zajímavé, že to, o co se v Evropě pokoušíte, je cesta ke globálnímu chápání lidské existence.*“ (Heřmanová, 2012).

V souvislosti s výše zmíněným se v Evropě, nebo spíše Evropské unii snaží životní úroveň zlepšit pomocí plánu „Evropa 2020“. Ten je postaven na pěti cílech:

1. Zaměstnanost

- zaměstnat 75 % osob ve věkové kategorii od 20 do 64 let,

2. Věda a výzkum

- investice do výzkumu a vývoje ve výši 3 % HDP Evropské unie

3. Změna klimatu a udržitelné zdroje energie

- snížení emisi skleníkových plynů o 20 % (pokud k tomu budou vytvořeny podmínky tak o 30 %) ve srovnání se stavem v roce 1990
- zvýšení podílu energie z obnovitelných zdrojů na 20 %
- zvýšení energetické účinnosti o 20 %

4. Vzdělání

- snížení míry nedokončení studia pod 10 %
- dosažení ve věkové kategorii od 30 do 34 let alespoň 40 % podílu vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva

5. Boj proti chudobě a sociálnímu vyloučení

- snížení alespoň o 20 milionů počet lidí, kteří žijí v chudobě a sociálním vyloučení nebo jsou na okraji chudoby a hrozí jim sociální vyloučení (Europa, 2015).

V současné době čelí Evropa masovému přílivu uprchlíků a migrantů z Afriky a Asie – pokud by tento „trend“ neustál, je jisté, že by to mělo negativní vliv na životní úroveň stávajících obyvatel.

2.3.7 Životní úroveň a ekonomie

Koncept životní úrovně je spojován s ekonomií teprve až v 70. letech 20. století, kdy se začaly objevovat snahy zjistit, jestli je opravdu zvyšující se HDP či HDP na obyvatele zárukou rostoucího individuálního štěstí a tedy i zlepšující se kvality života. Z pohledu ekonomie tak byla zkoumána otázka, jestli se člověk chová jako homo economicus a jestli je spolu s hypotézou získání maximální užitku s co nejnižšími náklady platná i hypotéza o to, že více je vždy lépe než méně (Heřmanová, 2012).

Jak uvádí Mlčoch (2007) nejsou obyvatelé chudších zemí vždy méně šťastni než obyvatelé zemí bohatších. Navíc – pro chudší země se subjektivní pocit štěstí a tedy i životní úroveň zvyšuje s růstem HDP či HDP na obyvatele, o mnoho rychleji než u vyspělých zemí.

Rovněž i práce, které vycházejí z mezní hodnoty peněz či mezního užitku z příjmu (Hasal, 2009; Dunn, 2006), prokázaly, že ačkoliv jsou bohatší lidé obecně šťastnější než lidé chudí, závislost mezi penězi a štěstím není příliš silná. Peníze, samy o sobě, člověku nemohou zajistit pocit štěstí. Byl však nastaven tzv. „vanity point“ – po dosažení tohoto bodu, který je pro každého individuální, klesá pro jedince význam a hodnota peněz.

Easterlin (2007) ve své studii přišel na to, že moderní ekonomický růst nepochybně zlepšuje kvalitu života, neboť s vyšší ekonomickou úrovní si lidé mohou dovolit více statků a lepší úroveň bydlení. Na druhou stranu je však moderní růst podmíněn koncentrací lidí ve městech, ať malých, či velkých, což vede k znečišťování životního prostředí – vzduchu (emise oxidu uhličitého motorových vozidel), vody a také ke zvýšení hlučnosti, což jsou jevy, které mají nepochybně naopak negativní vliv na životní úroveň obyvatelstva.

Koncem dvacátého století se pojem životní úrovně začal více spojovat s novou hodnotovou orientací jako je: preference individualismu, sebereflexe, kreativity aj. – tedy na dosahování vlastního společenského a mocenského postavení, uplatnění individuálních schopností a talentu. V nově definovaném žebříčku hodnot stojí vedle dalších jako je dosažení vzdělání, osobní svobody nebo seberealizace i volný čas a jeho hodnota (Heřmanová, 2012).

Z pohledu alokace volného času při rozdílné měsíční mzdě, se v ekonomii setkáváme se dvěma efekty:

1. Substituční efekt – za předpokladu, že mzda představuje cenu volného času, vede její zvýšení (hodinové sazby) pracovníky ke zvyšování množství nabízené práce (je tak „obětován“ volný čas na úkor práce).
2. Důchodový efekt – s vyšší mzdou je spotřebitel bohatší a poptává statky – mj. i volný čas. Volný čas je pak brán jako normální zboží – poptávka při růstu důchodu po něm roste. Důchodový efekt rostoucích mezd tak zapříčiňuje, že pracovníci snižují nabízené množství své práce.

Graf č. 1.2.: Zpětně zahnutá křivka individuální nabídky práce

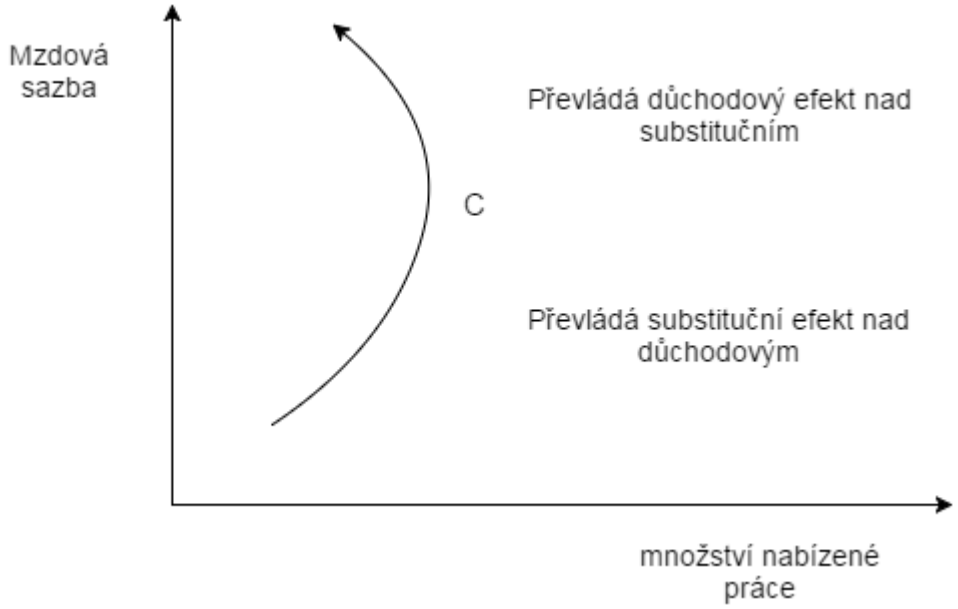

Zdroj: Jurečka, 2010, vlastní zpracování

Působení obou výše zmíněných efektů vyjadřuje zpětně zakřivená křivka individuální nabídky práce v grafu č. 1.2. Graf č. 1.2 znázorňuje, jak se mění preference a tedy i nabízené množství práce za určitou mzdu. Do bodu C převládá substituční efekt nad důchodovým a pracovník je ochoten nabízet svůj volný čas za vyšší mzdu. Za bodem C však převažuje důchodový efekt – pracovníkovi se stává volný čas cennější, preferuje jej před vyšším výdělkem (Jurečka, 2010).

3 Možnosti kvantifikovatelnosti životní úrovně pomocí indikátorů kvality života

Vzhledem k tomu, že je námi chápána životní úroveň širším pojmem než obecná ekonomická úroveň, je zřejmé, že je více cest, jak ji vyjádřit. V následující části práce dojde k rozdělení indexů, kterými je možno vyjádřit životní úroveň. Konkrétně na socioekonomické indexy – z nichž je nejvýraznějším Index lidského rozvoje (dále jen „HDI"), Environmentální indexy – těmto je věnována zvýšená pozornost poslední desetiletí a mezi ostatní indexy lze zařadit takové, které sledují ještě další dimenze lidského štěstí jako je genderová spravedlnost, svoboda či korupce.

3.1 Socioekonomické indexy

Indexy rozebírané v následujících podkapitolách mají pochopitelně přesah do více než jedné z probíraných oblastí. Pro větší přehlednost se autor rozhodl indexy rozdělit do tří částí. Indexy prezentované v této podkapitole mají podobu komplexních indexů, které se snaží podchytit problematiku životní úrovně v celé své šíři, na rozdíl od indexů prezentovaných v dalších podkapitolách.

Index lidského rozvoje (Human development Index, HDI)

HDI je složeným indexem, jenž se snaží kvantifikovat kvalitu lidského života a je zveřejňován od roku 1990 v publikaci Zpráva o lidském rozvoji (Human Development Report, dále jen HDR) pod záštitou Programu rozvoje OSN (United Nations Development Programme, dále jen UNDP) (UNDP, 2015a).

V původní zprávě (1990) byly definovány tři základní složky, z nichž byl index složen a které měly stejnou váhu. Jednalo se o:

1. dlouhověkost (longevity),
2. znalosti (knowleadge),
3. přístup ke zdrojům (acces to resources).

První subindex byl měřen očekávanou délkou života při narození (Life expectancy at birth), druhý vzdělaností (Educational achievment) a pro třetí zmíněný ukazatel to bylo HDP na obyvatele v PPP (Per capacita income). Hodnoty indexu se pohybují od 0 do 1 – čím více se hodnota HDI blíží k 1, tím je také ekonomický a sociální rozvoj sledované země vyšší. Podle výsledné hodnoty se země řadí do tří skupin (UNDP, 1990):

- vysoce rozvinuté země (HDI $\geq$ 0,8),
- středně rozvinuté země (HDI 0,5 – 0,799),
- nejméně rozvinuté země (HDI $<$ 0,5).

Index se vypočítává dle této rovnice (UNDP, 2015b):

$$\mathrm{HDI} = \left(\mathrm{I}_{\mathrm{zdraví}} . \mathrm{I}_{\mathrm{vzdělání}} . \mathrm{I}_{\mathrm{příjem}}\right)^{1/3} \quad (2.1)$$

HDI… Index lidského rozvoje

$I_{zdraví}$… Index zdraví

$I_{vzdělání}$…. Index vzdělanosti

$I_{příjem}$… Index příjmu

Od roku 2010 zůstal nezměněn jen jediný subindex - a to očekávaná délka života při narození. U subindexu vzdělanosti došlo ke změně výpočtu, kdy se nově používají ukazatele střední délky vzdělání (mean years of schooling) a ukazatele očekávané délky vzdělání (exected years of schooling). Pro výpočet poslední složky došlo k nahrazení HDP na obyvatele za HNP na obyvatele (UNDP, 2010).

HDI se, podobně jako HDP na obyvatele z pohledu ekonomické úrovně, zdá býti v dnešní společnosti nejpoužívanější možností jak vyjádřit kvalitu života, tedy životní úroveň. Pro srovnání vyspělých severských zemí se tak jeví jako ideální. Nesmí však být opomenuty nedostatky tohoto indexu. Vzhledem k tomu, že je HDP na obyvatele (nebo spíše HNP) složkou HDI, trpí HDI do jisté míry stejnými nedostatky. HDP může být kvantifikován třemi různými metodami, tj. metodou produkční, výdajovou a důchodovou – podrobně viz Holman (2010).

Problémem u HDI je nepřesné definování v metodice, který ze způsobu pro výpočet HDP na obyvatele byl použit a jestli byl u všech porovnávaných zemí zvolen stejný způsob výpočtu. Další výhrady poskytuje Možný (2002), kdy podle něj HDP sám o sobě nemůže přesně zahrnovat hmotný blahobyt společnosti z důvodu, že jsou do něj zahrnuty i platby za služby a statky, které lze obecně označit jako „sociálně politováníhodné“ – zde patří platby za nákup zbraní pro armádu a policii nebo výstavbu železnic. HDP rovněž nezahrnuje statky a služby, které jsou vyprodukovány domácnostmi a které neprocházejí

trhem. Další problémy vidí Jurečka (2013) v necitlivosti HDP vůči životnímu prostředí a přírodním zdrojům či otázku řešení volného času (Heřmanová, 2012).

Index lepšího života (Better Life Index, BLI)

BLI je poměrně novým indexem, který byl roku 2011 zveřejněn institucí The OECD Better Life Initiative. BLI umožňuje porovnávat blahobyt lidí napříč různými zeměmi. K tomuto účelu bylo vymezeno 11 dimenzí, které jsou hodnoceny od 0 (nejhorší výkon) do 10 (nejlepší výkon):

1. Bydlení (Housing),
2. Příjem (Income),
3. Pracovní místa (Jobs),
4. Společnost (Community),
5. Vzdělání (Education),
6. Životní prostředí (Environment),
7. Občanská angažovanost (Civic Engagement),
8. Zdraví (Health),
9. Spokojenost s životem (Life Satisfaction),
10. Bezpečnost (Safety),
11. Vyvážení práce a volného času (Work-Life Balance).

Většina dat k výpočtu dílčích kategorií pochází z oficiálních zdrojů, jako je OECD nebo národních účtů, statistiky Organizace spojených národů, národních statistických úřadů. Některé ukazatele jsou založeny na údajích Gallup World Poll, divize společnosti Gallup Organization, která pravidelně provádí průzkum veřejného mínění ve více než 140 zemích po celém světě.

Ve své původní grafické podobě jsou váhy indexu nastaveny stejně pro všechny subindexy – zajímavou možností je si „namixovat“ svůj vlastní index pomocí nastavení vah pro jednotlivé složky indexu (OECD, 2015a).

Výpočet jednotlivých subindexů je složen z těchto složek:

a) Bydlení:
   - výdaje na bydlení (% výdajů za bydlení k hrubému ročnímu příjmu),
   - byty se základním vybavením (% lidí s domácí splachovací toaletou),

- pokoje na osobu (počet pokojů na osobu v bytě).

b) Příjem
   - finanční majetek domácností (celkový finanční majetek rodiny jako úspory a akcie minus závazky – dluhy),
   - čistý disponibilní důchod domácností (průměrný čistý příjem domácností za rok).

c) Práce
   - jistota zaměstnání (možnost ztracení zaměstnání v %),
   - osobní příjmy (průměrný roční výdělek na plný pracovní úvazek),
   - dlouhodobá nezaměstnanost (% lidí mezi 25 a 64 let, kteří nepracují, ale aktivně hledají práci více jak rok),
   - míra zaměstnanosti (% lidí mezi 25 a 64 léty, kteří mají placenou práci).

d) Společnost
   - kvalita podpůrné sítě (% lidí, kteří mají přátelé nebo příbuzné, na které by se mohli v případě nutnosti obrátit).

e) Vzdělání
   - roky strávené studiem (průměrná doba trvání formálního vzdělání, kterou může pěti leté dítě očekávat od zápisu do školy až do 39 let),
   - dovednosti studentů (průměrný výkon 15 letých studentů v testech PISA – Programme for International Student Assesment),
   - dosažené vzdělání (% lidí ve věku 25 až 64 let, kteří vystudovali přinejmenším sekundární zdělání – střední školu).

f) Životní prostředí
   - kvalita vody (% lidí, kteří jsou spokojeni se stavem lokální vody),
   - znečištění ovzduší (průměrná koncentrace částic (PM10) ve městech s populací vyšší než 100,000 obyvatel měřeno mikrogramy na metr krychlový).

g) Občanská angažovanost
   - konzultace v oblasti tvorby předpisů (úroveň vládní transparence při tvorbě pravidel a nařízení),
   - volební účast (% registrovaných voličů, kteří volili během posledních voleb).

h) Zdraví
   - vlastní zdraví (% lidí, kteří označují své zdraví za dobré nebo velmi dobré),
   - průměrná délka života při narození (průměrný počet let, které lidé mohou očekávat, že se dožijí).

i) Spokojenost se životem
   - spokojenost se životem (průměr vlastního hodnocení se životem na škále od 0 do 10).

j) Bezpečnost
   - míra případů úmyslného zabití (průměrný počet hlášených vražd na 100 000 lidí),
   - míra napadení (% lidí, kteří nahlásili za poslední rok, že byli napadeni).

k) Vyvážení práce a volného času
   - doba věnovaná volnému času a osobní péči (průměrný počet minut za den věnovaný volnému času a osobní péči, spolu se spaním a jezením)
   - zaměstnanci, kteří pracují velmi dlouhý počet hodin (% zaměstnaných lidí, kteří pracují více jak 50 hodin za týden či více) (OECD, 2015b).

Happy planet index (Index šťastné planety, HPI1)

HPI1 byl zveřejněn roku 2006 charitativní organizací The New Economics Foundation. Index je zveřejňován každé tři roky, takže jsou nyní k dispozici údaje za rok 2006, 2009 a 2012. HPI1 je indexem, který dává dohromady lidský blahobyt a jeho dopad na životní prostředí. K tomuto účelu byly vymezeny 3 oblasti a to:

1. Zkušenost se „spokojeným životem“ (Experienced well-being),
2. Očekávaná průměrná délka života (Life expectancy),
3. Ekologická stopa (Ecological footprint).

Výkony v jednotlivých oblastech jsou založeny na principu semaforu – dobrý (zelená), střední (oranžová) a špatný (červená). Rostoucí hodnoty indexu indikují ekologičtější chování společnosti a vyšší spokojenost s životem. Oproti HDP nebo HDI slouží index k podchycení i dlouhodobé udržitelnosti současného stavu. Předpokladem indexu, na rozdíl od HDP, je i to, že cílem většiny lidí je být šťastný a zdravý, než bohatý (Heřmanová, 2012) (HPI, 2015).

Index trvale udržitelného ekonomického blahobytu (Index of Sustainable Economic Welfare, ISEW)

ISEW poprvé ve své knize zmínil Daly a kol. (1989). ISEW je snahou vykompenzovat některé nedostatky HDP. Největší slabinou indexu jsou jeho různé metody

výpočtu, v zásadě upravuje HDP o vliv nerovnosti v rozdělování příjmů, škody na životním prostředí a sociálních a obranných výdajů (Lawn, 2003).

Výpočet ISEW:

ISEW = osobní spotřeba (2.2)

\+ veřejné, jiné než obranné výdaje,

\- soukromé osobní výdaje,

\+ tvorba kapitálu,

\+ služby z práce z domácnosti,

\- náklady degradace životního prostředí,

\- znehodnocení přírodního kapitálu.

Mezi slabiny indexu patří především:

1. Individuální pojetí kolektivního blaha: metodologie neumožňuje definovat pojmy jako jsou kolektivní pracovní podmínky, sociální vděčnost nebo kolektivní procesy, které ovlivňují spotřebu a produkci,

2. Nefinanční hodnota mnoha faktorů: vzhledem k tomu, že mnoho faktorů, kterými je index měřen, nejdou vyčíslit – jsou vyjádřeny subjektivní hodnotou, kterou jim sám autor určí. Tento fakt může vést k tomu, že srovnávání udržitelnosti daných ekonomik bude neúčinné, protože některé země věří, že jsou udržitelnější než jiné a naopak (Ziegler, 2007).

Index lidské chudoby (Human poverty Index, HPI)

HPI byl prvně uveden v roce 1997 v HDR. HPI doplňovalo HDI a to v tom, že zahrnoval deprivaci lidí ve třech základních oblastech – dlouhověkosti, znalostí a důstojné životní úrovně. První zmíněná oblast (dlouhověkost) byla počítána očekávaným procentem lidí, jež zemřou do 40 let. Druhá oblast byla měřena procentem dospělých, kteří jsou negramotní. Poslední oblast, týkající se důstojného života, byla měřena kompozitním indexem, složeným ze tří oblastí – procento lidí s přístupem ke zdravotnickým službám, k nezávadné vodě a procento podvyživených dětí mladších pěti let (UNDP, 1997).

HPI byl v roce 2010 nahrazen Multidimensional Poverty Indexem (dále jen „MPI“), který byl vytvořen institucí The Oxford Poverty and Human Development Iniative (dále jen „OPHI“). Index má opět tři dimenze a to:

1. Vzdělání (Education),
2. Zdraví (Health),
3. Kvalita života (Standard of Living).

Subindex vzdělání zahrnuje délku školní docházky (years of schooling) a zahájení školní docházky (child enrolment) – přičemž obě složky mají v indexu 1/6 váhu. Subindex zdraví je složen z dětské úmrtnosti (child mortality) a výživy (nutrition) – opět s 1/6 váhou každé složky. Poslední subindex kvality života je složen ze šesti složek – elektrifikace (elektricity), dostupnost pitné vody (drinking water), dostupnost hygienických zařízení (sanitation), podlahové krytí (flooring), palivo na vaření (cooking fuel) a majetek (assets) – každý indikátor má váhu 1/18 (OPHI, 2010). Čím vyšších hodnot daná země dosahuje, tím vyšší životní úroveň mají její obyvatelé.

Výpočet HPI:

$$\mathrm{HPI} = \mathrm{H} \,.\, \mathrm{A} \tag{2.3}$$

H… Procento lidí žijících v chudé domácnosti

A… Intenzita chudoby

HPI je indexem ve své podstatě mapující prakticky základní potřeby lidí, proto není zcela ideální pro potřeby porovnání zvolených zemí.

Podobně jako HPI, ani další index MPI se nezdá býti optimálním indexem pro měření životní úrovně mezi vyspělými zeměmi. Na rozdíl od HPI se MPI zcela vyhraňuje pro méně rozvinuté a chudé státy, což je ostatně viditelné na jednotlivých indikátorech.

3.2 Environmentální indexy

Problematika životní úrovně je velmi úzce spjata i s životním prostředím. Je nepochybné, že jedinec, který žije v znečištěném prostředí, může jen sotva prožívat kvalitní život. Životní prostředí a jeho kvalita úzce souvisí i se zdravotním stavem, který je opět propojen s kvalitou života. V neposlední řadě stojí životní prostředí a jeho udržitelnost v centru pozornosti tvůrců hospodářské politiky, protože jakákoliv přijímaná rozhodnutí by

se měla přijímat s ohledem jejich dopadu na budoucí generace. Především v oblasti neobnovitelných zdrojů mohou být tato rozhodnutí nevratná.

Index změny klimatu (Climate Change Performance Index, CCPI)

CCPI je od roku 2006 publikován nezávislou a nevládní německou organizací Germanwatch. Jeho cílem je především zvýšení politického a společenského tlaku na ty země, kterým se nepodařilo přijmout a prosadit opatření na ochranu klimatu. Na druhou stranu je pomocí indexu důležité vyzdvihnout země, které si v oblasti ochrany klimatu vedou dobře a nastínit tak cestu méně úspěšným. Indexem je hodnocen a porovnáván výkon v oblasti ochrany klimatu 58 zemí, které jsou dohromady odpovědné za více než 90 % celosvětových emisí CO_2 spojených se spotřebou energie.

V současnosti je index počítán tak, že 80 % hodnocení je založeno na ukazatelích emisí (kdy je 30 % vyhrazeno pro úroveň emisí, dalších 30 % pro současný vývoj emisí), efektivity a obnovitelné energie. Zbývajících 20 % CCPI je založeno na národní a mezinárodním hodnocení politiky v oblasti klimatu zhruba 300 odborníky z příslušných zemí (German Watch, 2015b).

K výpočtu indexu je použita následná formule:

$$I = \sum_{i=1}^{n} w_i + X_i \qquad (2.4)$$

I… Index změny klimatu (CCPI)

X_i… normalizovaný ukazatel

w_i… vážený podíl X_i $\sum_{i=1}^{n} w_i = 1\ a\ 0 \leq w_i \leq 1$

i: 1,….., n: dílčí ukazatelé (v současnosti 15)

$$\text{Skóre} = 100 \left(\frac{\text{aktuální hodnota} - \text{minimální hodnota}}{\text{maximální hodnota} - \text{minimální hodnota}} \right) \qquad (2.5)$$

CCPI nelze vyhodnotit pro danou zemi v absolutní vyjádření, ale pouze v komparaci s dalšími zeměmi (German Watch, 2015a).

Index environmentální výkonnosti (Environmental Performance Index, EPI)

EPI je konstruován pomocí výpočtu a agregace 20 ukazatelů odrážejících data na národní úrovni v oblasti životního prostředí. Následně jsou tyto ukazatele kombinovány do

devíti kategorií. EPI nabývá hodnot od 0 do 100, kdy země blížící se hodnotě 100 si vedou lépe v oblasti ochrany životního prostředí. Index je od roku 2006 každoročně sestavuje Yaleova univerzita, centrum CIESIN Columbijské univerzity a JRC (Joint Research Centre of European Comission) (EPI, 2015).

Předchůdcem EPI byl Index environmentální udržitelnosti (Environmental Sustainability Index, ESI), jenž byl publikován od roku 1999 do roku 2005. Index byl zaměřen spíše na účinnost environmentálního práva a také environmentální politiky v jednotlivých zemích. (Sedac, 2005) (Heřmanová, 2012).

The Global Green Economy Index (GGEI)

GGEI je od roku 2010 prezentován soukromou poradenskou organizací Dual Citizen LLC. GGEI měří jak výkon 60 zemí, tak i jak odborníci vnímají výkonnost dané ekonomiky v environmentální oblasti. GGEI je složen ze čtyř subindexů a to:

1. Politické vedení a změny klimatu (Leadership and Climate change),
2. Efektivita sektorů (Efficiency Sectors),
3. Trhy a investice (Markets and Investment),
4. Životní prostředí a přírodní kapitál (Environment and Natural capital).

Výsledný index se pohybuje v rozmezí od 0 (nejhorší skóre) až po 100 (nejlepší skóre). Poté je tento index komparován s názory odborníků (perception) a jsou vyhodnocovány rozdíly. Cílem indexu je tak konfrontovat názory odborníků na jednotlivé oblasti s reálnými daty a na základě možných odchylek definovat problémové oblasti, jimiž by se měli zabývat tvůrci hospodářské politiky (Dual Citizen LCC, 2014a,b).

Ekologická, uhlíková a vodní stopa

Smyslem těchto ukazatelů je posouzení materiálního blahobytu a také velikost spotřeby lidské společnosti v dlouhodobě udržitelné perspektivě její existence. Pomocí různých indikátorů je tak spojována spotřeba a produkce v současné době s budoucností a je zde snaha pomocí osvěty, ať na úrovni jednotlivců či tvůrců hospodářské politiky, zajistit hospodárné a dlouhodobě udržitelné zacházení se vzácnými zdroji.

Ekologická stopa (Ecological Footprint, EF)

EF uvedla roku 2003 nezisková společnost Global Footprint Network. Cílem EF je podchytit a změřit, kolik přírodních zdrojů zbývá, kolik jich lidé využívají a kdo má na ně jaký vliv. EF si klade za cíl pomáhat tvůrcům hospodářské politiky při stanovení politiky, která je v souladu s ekologickými limitami země – podporuje tak především stabilní a prosperující budoucnost. EF je odvozena na základě odhadů spotřeby zdrojů a zjištěné produkce odpadů. Jednotkou EF je tzv. „globální hektar“. Na základě indexu lze určovat, jestli je daná spotřeba země do budoucna únosná či nikoliv (Global Footprint Network, 2015a, b, c).

Uhlíková stopa (Carbon Footprint, CF)

CF lze definovat jako celkové množství skleníkových plynů, které je přímo i nepřímo podporováno lidskou činností, nejčastěji je vyjadřována ekvivalentech oxidu uhličitého (CO^2) – množství je udáváno nejčastěji v kilogramech či tunách. CF je vyjadřována na úrovni států, regionů, měst až ke konkrétním výrobkům a službám. Na úrovni jednotlivců a domácností a firem jsou zohledňovány faktory jako množství spotřebované elektřiny, zemního plynu, topného oleje, uhlí aj. (US, 2012). Cílem ukazatele je především zvýšit povědomí jednotlivců o činnostech a spotřebě, které mají negativní vliv na životní prostředí a dát jim možnost spočítat si a ovlivňovat činnosti, které mají v konečném důsledku negativní vliv na celou zeměkouli (CF, 2014).

$$\mathrm{CF} = \frac{\mathrm{P_c} \times (1 - \mathrm{S_{oceán}})}{\mathrm{Y_c}} \times \mathrm{EQF} \qquad (2.6)$$

,kde P_c je roční antropogenní emise (výrobní) oxidu uhličitého. $S_{oceán}$ je podíl antropogenní emise oddělené oceány v daném roce. Y_C je roční míra absorpce uhlíku na hektar světové průměrné lesní půdy. EQF je ekvivalentní faktor pro různé využití půdy (Global Footprint Network, 2015d).

Vodní stopa (Water Footprint, WF)

WF je publikována ve Zprávě o živoucí planetě, kde jej prezentuje komunita Water Footprint Network. WF se skládá ze tří typů užívání vody a to z modré, zelené a šedé vodní stopy. Zelená vodní stopa reprezentuje objem dešťové vody, která je uložená v půdě. Modrá vodní stopa je objemem čerstvé povrchové vody (z jezer, řek, nádrží…). Šedá vodní stopa je určena objemem znečištěné vody v důsledku výrobních procesů (průmysl a

zemědělství) a z odpadní vody, která je vytvářena používáním vody v domácnosti. Cíle WF se mohou lišit – především pro to, k jakému účelu je ukazatel počítán (např. zvýšení povědomí o dané problematice, identifikace problémových oblastí nebo kvantitativní stanovení cílů) (WFN 2015, 2014, 2011).

3.3 Ostatní indexy

Závěrečná kapitola je věnována indexům, jež zahrnují oblasti, které mají k životní úrovni jedince zdánlivě poměrně daleko. Avšak otázky genderové rovnosti, svobod jedince, či míra korupce v jednotlivých zemích zcela určitě také ovlivňují kvalitu života každého z nás. Vzhledem k tomu, že je pojem životní úrovně subjektivním pojmem, je jisté, že jedinci vnímají její zhoršení i jednoduchým faktem, že je jim ubíráno právo, které mají ostatním členové dané společnosti.

Legatum index prosperity (Legatum Prosperity Index, LPI)

LPI je od roku 2008 každoročně sestavován Legatum Institutem, v současnosti je vypočten pro 142 zemí. LPI je založen na 89 dílčích proměnných, které jsou seskupeny do osmi subindexů se stejnými váhami. Těmito subindexy jsou:

1. Ekonomika (Economy),
2. Podnikání a příležitosti (Entrepreneurship and opportunity),
3. Vláda (Governance),
4. Vzdělání (Education),
5. Zdraví (Health),
6. Bezpečnost a ochrana (Safety and security),
7. Osobní svoboda (personal freedom),
8. Sociální kapitál (social capital) (Legatum Institute, 2014).

LPI jsou země rozděleny do kategorií vysoké prosperity (zelená), vyšší střední prosperity (žlutá), nižší střední prosperity (oranžová) a nízké prosperity (červená). Index vznikl jako reakcí na nedávnou finanční krizi (2008) a zdůrazňuje, že je potřeba se podívat na otázku prosperity jinak než tradičním způsobem. V moderní době, která je ovlivněna i dalšími událostmi, než byla finanční krize, jako je „arabské jaro“, nebo nověji virus eboly, vyvstala dle tvůrců indexu potřeba hledat prosperitu jinde než v HDP či HDP na obyvatele. Snahou indexu je měřit prosperitu nejen na příjmech, ale i pocitu pohody (WEF, 2014a).

Index globální konkurenceschopnosti (The Global Competitivness Index, GCI)

GCI je od roku 2009 sestavován Světovým ekonomickým fórem (World Economic Forum, WEF). V nejnovější zprávě bylo hodnoceno 144 zemí. Cílem indexu je zhodnocení konkurenceschopnosti daných států na základě 12 pilířů, ze kterých se GCI skládá. Dané pilíře jsou:

1. pilíř: Instituce (Institucions),

2. pilíř: Infrastruktura (Infrastructure),

3. pilíř: Makroekonomické prostředí (Macroeconomic environment),

4. pilíř: Zdraví a primární vzdělání (Health and primary education),

5. pilíř: Vysokoškolské vzdělání a odborná příprava (Higher education and training),

6. pilíř: Efektivnost fungování trhu zboží a služeb (Goods market efficiency),

7. pilíř: Efektivnost fungování trhu práce (Labor market efficiency),

8. pilíř: Rozvoj finančního trhu (Financial market development),

9. pilíř: Technologická připravenost (Technological readiness),

10. pilíř: Velikost trhu (Market size),

11. pilíř: Sofistikovanost podnikání (Business sofistication),

12. pilíř: Inovace (Innovation).

Samotný index nabývá hodnot od 1-7, kdy 7 je nejvyšší možná známka (země je nejvíce konkurenceschopná). Cílem indexu je na základě posouzení konkurenceschopnosti dané země poskytnout potřebné informace pro dialog mezi vládou, obchodními a občanskými společnostmi o opatřeních potřebných ke zlepšení ekonomické prosperity. Vzhledem k tomu, že vyšší konkurenceschopnost podporuje vyšší úroveň produktivity země, je dle autorů klíčem ke zvyšování prosperity státu (WEF, 2015b). Z hlediska životní úrovně jsou však důležité jen některé oblasti, především pilíř Zdraví a primárního vzdělání.

Index genderových rozdílů (The Global Gender Gap Index, GGG)

GGG byl poprvé představen WEF roku 2006 jakožto rámec pro zachycení velikosti a závažnosti rozdílů na základě pohlaví a sledování pokroku v této oblasti. Index je založen na čtyřech subindexech:

1. Ekonomické participace a příležitosti (Economic Participation and Opportunity),
2. Dosažené vzdělání (Educational Attainment),
3. Zdraví a přežití (Health and Survival),
4. Podíl na politické moci (Political Empowerment).

Výsledný index se pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost) (WEF, 2014b). Cílem indexu je především identifikovat oblasti, ve kterých je zjevná nerovnost mezi muži a ženami a poskytnout tak prostor k diskuzi. Jak píše Klaus Schwab, zakladatel a výkonný ředitel Světového ekonomického fóra, jde především o spravedlnost, ale i o další aspekty, které zrovnoprávnění přináší. Uvádí například četné studie, které prokázaly, že vzdělanější ženy mají větší pravděpodobnost, že jejich potomci budou zdravější a vzdělanější. Ve studii je dále uvedeno, že firmy, které mají ve svých nejvyšších pozicích více žen, mají tendenci být úspěšnější než ty, které ne. V neposlední řadě pak poukazuje na to, že více žen v politice sice nemusí logicky znamenat lepší rozhodování, ale jejich rozhodnutí odrážejí potřeby dalších členů společnosti (WEF, 2014c).

Index genderové spravedlnosti (Gender Inequality index, GII)

GII byl poprvé zveřejněn v roce 2010 při příležitosti 20té zprávy o lidském rozvoji (Human Development Reports, HDR) vydávané UNDP a spolu s dalšími dvěma indexy – The Inequality – adjusted HDI (IHDI) a The Multidimensional Poverty Index (MPI) má za úkol doplňovat určité nedostatky indexu lidského rozvoje (HDI). GII zároveň navazuje na dva předešlé indexy rovněž publikovány ročně HDR od roku 1995, a to Gender Development Index (GDI) a Gender Empowerment Measure (GEM). GII je složen ze tří dimenzí:

1. Reprodukční zdraví (Reproductive health),
2. Zapojení (Empowerment),
3. Trhu práce (Labour market).

Hodnoty GII se pohybují v rozmezí od 0 (rovnost) do 1 (nerovnost) (UNDP, 2010). Cílem GII je podobně jako u GGG rozpoznání oblastí, ve kterých dochází ke genderové diskriminaci. Poukazuje na to, že diskriminace žen a dívek ve zdravotnictví, školství, politice, trhu práce aj., má negativní dopady na rozvoj jejich schopností a také svobodu volby (UNDP, 2014).

Index ekonomické svobody (Index of Economic Freedom, IEF)

IEF je publikován od roku 1995 institucí Heritage foundation ve spolupráci s The Wall Street Journal. Index je složen z následujících subindexů:

1. Svoboda podnikání (Business freedom),
2. Svoboda obchodu (Trade freedom),
3. Fiskální svoboda (Fiscal freedom),
4. Vládní výdaje (Government spending),
5. Měnová svoboda (Monetary freedom),
6. Investiční svoboda (Investment freedom),
7. Finanční svoboda (Financial freedom),
8. Vlastnická práva (Property rights).

Index je poté nabývá hodnot od 0 do 100, kdy jsou u států rozeznávány tyto kategorie: Svobodné (Free; 100-80); Převážně svobodné (Mostly free; 79,9-70); Středně svobodné (Moderately free; 69,9-60); Převážně nesvobodné (Mostly unfree; 59,9-50) a Potlačované (Repressed; 49,9-40). Cílem indexu je především poskytnout různým skupinám zdroje informací pro analýzu politického a ekonomického vývoje daných zemí (THF, 2015,2013).

Dílčí subindexy jsou vyčíslovány následovně:

a) Svoboda podnikání (Business freedom)

Subindex svobody podnikání měří, do jaké míry regulace a další omezení omezují efektivní fungování podniků. Výsledné skóre je odvozené z řady faktorů, které mají vliv na snadnost založení, provoz a ukončení podnikání.

b) Svoboda obchodu (Trade freedom)

Subindex svobody obchodu je složen z faktorů měřících celních i netarifních překážek, které ovlivňují dovoz a vývoz zboží a služeb.

c) Fiskální svoboda (Fiscal freedom)

Fiskální svoboda je složena ze tří dílčích faktorů:

- Horní mez sazby daně z příjmů fyzických osob,
- Horní mez sazby daně z příjmu právnických osob,
- Celková daňová zátěž jako procento HDP.

Každý z těchto faktorů má váhu $^1/_3$.

d) Vládní výdaje (Government spending)

Cílem subindex vládních výdajů je zachytit do jaké míry ovlivňuje břemeno vládních výdajů, reprezentováno spotřebou státu, ekonomickou svobodu. Ideální úroveň vládních výdajů se liší zemi od země v závislosti na úrovní ekonomického rozvoje, kultury, geografie aj. Od určitého bodu mají však rostoucí vládní výdaje za následek neefektivní přerozdělování zdrojů a jsou ekonomicky neefektivní. Při nadměrných vládních výdajů navíc dochází k rozpočtovým deficitům a zvyšování veřejného dluhu. Když však vládní výdaje překročí 30 % HDP, jsou výsledky daného subindexu pro zemi horší (zdvojnásobení výdajů má za následek čtyřnásobný pokles svobody).

e) Měnová svoboda (Monetary freedom)

Měnová svoboda je v tomto subindexu chápána jako kombinace míry cenové stability s hodnocením kontroly cen. Výsledné skóre je založeno na dvou faktorech:

- vážená průměrná míra inflace za poslední tři roky,
- cenová kontrola.

f) Investiční svoboda (Investment freedom)

V ekonomicky svobodné zemi existuje předpoklad neexistence omezení týkající se toku investičního kapitálu. Jednotlivci a firmy by tak měli mít možnost přesouvat vlastní prostředky do a ze specifických činností – jak interně, tak za hranicemi země – bez

restrikce. Takováto ideální země dosáhne v subindexu 100 bodů z pohledu investiční svobody.

g) Finanční svoboda (Financial freedom):

Finanční svoboda je indikátorem bankovní účinnosti stejně tak jako i míra nezávislosti na vládní kontrole a zásahů do finančního sektoru. Státní vlastnictví bank a dalších finančních institucí, jakými jsou pojišťovny a kapitálové trhy, redukují konkurenci a obecně snižují možnosti přístupu k úvěrům.

Výsledná hodnota subindexu je složena z hodnocení následných pěti oblastí:

- rozsah vládní regulace finančních služeb,
- míra státní intervence v bankách a dalších finančních podniků prostřednictvím přímého či nepřímého vlastnictví,
- vládní vliv na přidělení úvěru,
- rozsah finančního a kapitálového trhu,
- otevřenost vůči zahraniční konkurence.

h) Vlastnická práva (Property rights)

Vlastnická práva představují kvalitativní posouzení, do jaké míry právní rámec dané země umožňuje jedincům svobodně hromadit soukromý majetek, jenž je zajištěn jasnými pravidly, které jsou efektivně vymáhány vládou. Měří, do jaké míry zákony dané země chrání soukromé vlastnické práva a do jaké míry jsou tyto zákony respektovány. Subindex také hodnotí pravděpodobnost, že bude soukromý majetek vyvlastněn státem a analyzuje nezávislost soudnictví, existenci korupce v soudnictví a schopnost jednotlivců a firem vymáhat kontrakty (THF, 2016c).

Index vnímání korupce (Corruption Perception Index, CPI)

CPI byl poprvé uveden v roce 1995 organizací Transparency International. CPI nabývá hodnot od 0 bodů (nejvyšší vnímaná korupce) až po 10 bodů (nejnižší vnímaná korupce). CPI je založen na názorech představitelů podnikatelské sféry, odborníků a analytiků z celého světa. CPI je indexem složeným, takže zahrnuje výsledky průzkumů, které jsou prováděny různými institucemi. Tyto instituce pak používají rozdílnou

metodiku. V roce 1995 byl index sestaven pro 85 zemí, v roce 2013 je to už 177 zemí (TI, 2015).

Globální barometr korupce (Global Corruption Barometer, GCB)

GCB byl poprvé uveden v roce 2003 organizací Transparency International. Na rozdíl od CPI je index výsledkem celosvětového průzkumu veřejného mínění (tedy jde o názory veřejnosti, ne odborníků). Otázky v průzkumu zjišťují, které instituce veřejnost vnímá jako nejvíce zkorumpované, názor veřejnosti na možný vývoj korupce v budoucnu či zkušenosti občanů s úplatkářstvím (MVČR, 2009) (TI, 2013).

Index demokracie EIU (Economist Intelligence Unit´s Democracy Index, EIU DI)

Index EIU je sestavován od roku 2006 Economist Inteligence Unit´s. Do roku 2010 byl index vydáván v dvouletém intervalu, od roku 2010 pak každým rokem. Index je založen na 5 subindexech:

1. Volební proces a pluralita (Electoral proces and pluralism),
2. Fungování vlády (Functioning of government),
3. Politická spoluúčast (Political participation),
4. Politická kultura (Political culture),
5. Občanské svobody (Civil liberties).

EIU nabývá hodnot od 0 (nejnižší skóre) do 10 (nejlepší skóre). Dle výsledných hodnot lze země přiřadit do jedné ze čtyř kategorií: Úplné demokracie (Full democracies; 8,0-10,0), Neúplné demokracie (Flawed democracies; 6,0-7,9), Hybridní režimy (Hybrid regimes; 4,0-5,9), Autoritativní režimy (Authoritatian regimes; <4,0) (Heřmanová, 2012) (TEIU, 2014).

4 Komparace životní úrovně vybraných zemí OECD

Poslední část této práce bude věnována srovnáváním vybraných zemí OECD – jmenovitě Dánska, Finska, Norska a Švédska za pomocí vybraných indexů prezentovaných v teoretické části práce. Vzhledem k tomu, že bylo v minulé části prezentováno mnoho indexů, zaměří se autor především na ty, které jsou z jeho pohledu klíčové a které napomáhají pochopení rozdílů mezi danými zeměmi.

4.1 Index lidského rozvoje (Human development Index, HDI)

Pomocí HDI je vymezována životní úroveň třemi subindexy, a to očekávané délce života při narození, vzdělanosti a HDP na obyvatele v PPP. V dalším textu dojde nejprve k analýze celkového výkonu pozorovaných zemí, následně i z hlediska jednotlivých subindexů.

V tabulce č. 3.1 jsou prezentovány absolutní hodnoty, kterých sledované země dosáhly během období 1980-2014. Nejvyšší známkou je 1. U všech zemí lze sledovat vývoj směrem k lepším hodnotám což se projevuje i lepší životní úrovní obyvatel daného státu.

Tabulka č. 3.1: Vývoj hodnot indexu HDI ve sledovaných zemí

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
1980	0,758	0,744	0,811	0,786
1985	0,776	0,762	0,828	0,797
1990	0,799	0,783	0,849	0,815
1995	0,830	0,815	0,883	0,856
2000	0,862	0,857	0,917	0,897
2005	0,902	0,869	0,931	0,892
2010	0,908	0,878	0,940	0,901
2011	0,920	0,881	0,941	0,903
2012	0,921	0,882	0,942	0,904
2013	0,923	0,882	0,942	0,905
2014	0,923	0,883	0,944	0,907

Zdroj: UNDP 2015a, vlastní zpracování

Všechny sledované země se se svými hodnotami v roce 2014 řadily do kategorie vysoce rozvinutých zemí. Norské HDI se mezi léty 1980 až 2014 zlepšilo z 0,811 na 0,944 tedy 16,4 % ročně; Dánsko o 21,8 %; Švédsko o 15,4 % a Finsko o 18,6 % (UNDP, 2015b).

V roce 2014 se umístilo na prvním místě ze všech zemí Norsko, Dánsko bylo na 4. místě, Švédsko na 14. a Finsko na 24. Největší rozdíl mezi sledovanými zeměmi je

především v ukazateli HDP na obyvatele v PPP ($), kdy Norsko se svými 64 992,3 $ daleko přesahuje druhé nejlepší Švédsko s 45 635,5 $. Tento na pohled vysoký rozdíl je způsoben bohatými přírodními zdroji Norska – především ropy a zemního plynu, které země vyváží. Druhým důvodem je pak nízký počet obyvatel – kolem 5 milionů (UNDP, 2015a).

4.1.1 Očekávaná délka života při narození

V tabulce č. 3.2 jsou zobrazeny hodnoty očekávané délky života při narození od roku 1980 pro sledované země. V Dánsku se za tuto dobu zvýšila šance na dožití o 5,8 let; ve Finsku o 7,3; v Norsku o 6 let a ve Švédsku o 6,4 let.

Tabulka č. 3.2: Očekávaná délka života při narození (v letech)

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
1980	74,4	73,5	75,6	75,8
1985	74,6	74,6	75,9	76,7
1990	75,0	75,2	76,5	77,5
1995	75,6	76,3	77,7	78,7
2000	76,6	77,7	78,7	79,7
2005	77,9	78,9	79,9	80,6
2010	79,3	80,0	81,0	81,5
2011	79,6	80,2	81,1	81,7
2012	79,8	80,4	81,3	81,8
2013	80,1	80,6	81,4	82,0
2014	80,2	80,8	81,6	82,2

Zdroj: UNDP 2015a, vlastní zpracování

Ve všech sledovaných zemích je v současnosti očekávaná délka života při narození více než 80 let a velmi dobré výsledky vykazují země i v dalších kategorií zdraví jako je počet úmrtí lidí na onemocnění jako je malárie, tuberkulózy či kojenecké úmrtnosti. Výdaje na zdravotnictví tvoří v zemích okolo 10 % HDP (UNDP, 2015a).

4.1.2 Vzdělanost

V tabulce č. 3.3 jsou prezentovány hodnoty průměrného počtu let školní docházky a očekávané roky školní docházky od roku 1980 ve sledovaných zemích. V Dánsku se za sledované období zvýšil průměrný počet let školní docházky o 5,4 let a očekávané roky školní docházky o 5,3 let; ve Finsku o 2,9 respektive 3,8 let; v Norsku o 2,3 a 4,4; ve Švédsku o 2,5 a 3 roky.

Tabulka č. 3.3: Hodnoty subindexu dosaženého vzdělání ve sledovaných zemí

Rok	Subindex	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
1980	průměrné počet let školní docházky	7,3	7,4	10,3	9,6
	očekávané roky školní docházky	13,4	13,3	13,1	12,8
1985	průměrné počet let školní docházky	8	7,3	10,9	10,1
	očekávané roky školní docházky	13,6	14,1	13,2	12,5
1990	průměrné počet let školní docházky	9	7,5	11,5	10,5
	očekávané roky školní docházky	14,1	15	14	12,9
1995	průměrné počet let školní docházky	9,9	8,6	11,8	11
	očekávané roky školní docházky	15,1	16,3	15,6	15,9
2000	průměrné počet let školní docházky	10,7	9,3	12	11,4
	očekávané roky školní docházky	16,3	17,7	17,5	15,9
2005	průměrné počet let školní docházky	12,8	9,8	12,3	11,8
	očekávané roky školní docházky	16,9	17,1	17,5	15,9
2010	průměrné počet let školní docházky	12,7	10,2	12,6	11,9
	očekávané roky školní docházky	16,9	16,9	17,5	15,9
2011	průměrné počet let školní docházky	12,7	10,2	12,6	12
	očekávané roky školní docházky	18,4	17	17,6	15,8
2012	průměrné počet let školní docházky	12,7	10,3	12,6	12,1
	očekávané roky školní docházky	18,7	17,1	17,5	15,8
2013	průměrné počet let školní docházky	12,7	10,3	12,6	12,1
	očekávané roky školní docházky	18,7	17,1	17,5	15,8
2014	průměrné počet let školní docházky	12,7	10,3	12,6	12,1
	očekávané roky školní docházky	18,7	17,1	17,5	15,8

Zdroj: UNDP 2015a, vlastní zpracování

Ze sledovaných zemí je patrný rozdíl především mezi Dánskem s 18,7 roky očekávané školní docházky a Švédskem s 15,8. To však ještě samo o sobě nemusí mnoho vypovídat o kvalitě výuky či dosažených znalostí. K tomuto účelu byl OECD vyvinut program pro mezinárodní srovnání studentů (Programme for International Student Assessment; dále jen PISA). PISA je zaměřen na schopnost studentů porozumět textu, matematiky a společenské vědě (OECD, 2016a). Švédsko v těchto testech dosáhlo 482 bodů, Dánsko 498, Norsko 496 a Finsko 529. I tato statistika však nemusí znamenat, že kratší školní docházka se musí zákonitě projevit v horších studijních výsledcích. Švédsko

totiž není jako stát zcela homogenní a více jak 20 % žáků prvního stupně mluví jiným jazykem než švédštinou a více jak 13 % obyvatel se narodilo v zahraničí (OECD, 2016e).

4.1.3 HDP na obyvatele v PPP

Dle tabulky č. 3.4, kde jsou zobrazeny hodnoty HDP na obyvatele v PPP mezi roky 1980 a 2014, se v Dánsku zvýšila tato hodnota o 62,8 %; ve Finsku o 77,7 %; v Norsku o 90,7 % a ve Švédsku o 79,5 % (UNDP, 2015b).

Tabulka č. 3.4: HDP na obyvatele v PPP (2011 PPP$)

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
1980	27,045	21,774	34,076	25,430
1985	30,382	24,231	40,052	27,423
1990	32,424	27,865	42,152	30,155
1995	36,299	26,470	50,017	29,890
2000	40,874	34,300	57,853	36,822
2005	44,249	38,868	64,151	41,741
2010	43,711	39,951	63,578	44,085
2011	44,234	40,434	63,327	44,957
2012	43,856	39,693	64,926	44,609
2013	44,019	38,914	64,283	45,019
2014	44,025	38,695	64,992	45,636

Zdroj: UNDP 2015a, vlastní zpracování

Ze sledovaných zemí je s výrazným odstupem nejlépe hodnoceno Norsko. Tento rozdíl, jak již bylo řečeno dříve, je způsoben především exportem nerostných surovin, jako je ropa a zemní plyn a nízkým počtem obyvatel (proti Švédsku poloviční). Tyto přebytky jsou pak investovány do infrastruktury (zlepšení silniční sítě, železničních spojení, stavění mostů a tunelů…) a také na investice na pevnině, které by zemi zajistily příjmy i po případném vyčerpání nerostných surovin.

4.2 Index lepšího života (Better Life Index, BLI)

V BLI jsou zohledňovány různé kategorie, které pomáhají lépe pochopit, v čem může být životní úroveň i poměrně vyspělých zemí odlišná. K porovnání sledovaných zemí dojde jak z hlediska výkonu zemí na úrovni celkového indexu, tak i jeho dílčích subindexů.

V tabulce č. 3.5 jsou zobrazeny hodnoty, kterých sledované země dosáhly v jednotlivých kategoriích indexu. Nejvyšší hodnocení každého subindexu je 10, což je i zároveň hodnota, která je udělena státu, který si vede nejlépe.

Tabulka č. 3.5: Subindexy zemí dle jednotlivých hodnot (BLI)

	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
Bydlení	5,60	6,20	7,60	6,30
Příjem	3,90	3,30	3,90	5,00
Práce	8,00	7,00	9,00	7,60
Společenství	9,50	9,40	8,90	8,30
Vzdělání	7,80	9,10	7,10	7,90
Životní prostředí	8,80	8,80	8,70	9,60
Občanská angažovanost	7,00	5,90	6,50	8,80
Zdraví	7,30	6,90	8,20	8,70
Spokojenost se životem	10,00	9,60	9,80	9,00
Bezpečnost	8,90	9,30	9,10	8,30
Vyvážení práce a volného času	9,80	7,40	8,70	8,10

Zdroj: OECD 2015a, vlastní zpracování

Úroveň bydlení

V oblasti bydlení je na tom ze zkoumaných zemí nejlépe Norsko, které je v tomto subindexu na celkovém třetím místě za USA a Kanadou. Vzhledem k tomu, že ve sledovaných vyspělých zemích je takřka 100 % bytů se základním vybavením, jsou mezi nimi rozdíly především ve výdajích na bydlení. Nejhůře dopadlo Dánsko, kde výdaje na bydlení dosahují 24 % hrubého ročního příjmu domácností - Dánsko je tak 33 z 36 sledovaných zemí. Na opačné straně je právě Norsko, u kterého poměr tvoří jen 17 % (OECD, 2016h).

Úroveň příjmu

V oblasti příjmu dosahuje nejlepších výsledků Švédsko, které je v tomto subindexu na celkovém devátém místě. Přestože Norské domácnosti mají roční čistý příjem v průměru 33 492 USD (3. místo), z pohledu jejich finančního bohatství (úspory - dluhy) jsou se svými 8 797 USD na 31. místě daleko například za Švédskem s 60 328 USD. Tento paradox lze vysvětlit především progresivním daňovým systémem v Norsku, který tím, že zahrnuje poměrně vysoké daně z majetku, pomáhá snižovat příjmovou nerovnost, aniž by nadměrně podkopával ekonomickou úroveň. Nicméně se zdanění liší napříč různými druhy

příjmu - například zdanění bankovních úroků postihuje zejména chudší domácnosti, které obvykle tento druh úspor využívají. Určitým řešením v Norsku by tak mohla být reforma zdanění kapitálu, stejně tak jako sladění daňových sazeb mezi různými druhy příjmu, což by vedlo ke zlepšení ekonomické efektivity prostřednictvím větší daňové neutrality bez snižování celkové míry přerozdělování (OECD, 2016i).

Faktor trhu práce

Ze sledovaných zemí je v tomto subindexu nejlepší Norsko - třetí. Naopak nejhorší je 18. Finsko. Finsko má jeden z nejhorších výsledků ve faktoru jistoty zaměstnání - kdy mají pracovníci šanci, že ztratí zaměstnání 6,93 %. V Dánsku je kritická situace absolventů, kdy 60 % z nich nenalezne do roku od ukončení školy práci. Vláda se snaží těmto studentům najít práci v menších a středních podnicích. Zajímavým je v Dánsku především model tzv. „flexicurity“, což je pojem, který označuje na jedné straně pružný pracovní trh na druhé straně sociální zabezpečení. Cílem je zlepšení kvality pracovních míst a také snížení nezaměstnanosti, kdy jsou občané motivováni k aktivnímu hledání práce (OECD, 2016j).

Faktor společnosti

Všechny sledované země jsou hodnoceny vysoko v subindexu společnosti - ve všech věří přes 90 % lidí, že znají někoho, na koho se v nouzi mohou spolehnout (OECD, 2016b).

Úroveň vzdělání

Ze sledovaných zemí dosahuje nejlepších hodnot Finsko a celkově je na prvním místě. Ve Švédsku je sice průměrné skóre vzhledem k programu PISA jen 482, na druhou stranu 87,5 % lidí ve věku 25 až 64 vystudovali střední školu, což je nejlepší skóre ze sledovaných zemí. Finsko dosahuje výborných výsledků především proto, že učitelé mají velmi vysoký společenský status. Kromě toho, nebo právě kvůli tomu je vytvořeno soutěživé prostředí, kde se přijímají jen ti s nejlepšími vlastnostmi a schopnostmi - v roce 2010 bylo více jak 10 žadatelů na každé z 660 volných míst na univerzitní kurzy pro vzdělávání učitelů základních škol. Švédsko dosahuje dobrých výsledků i přes fakt, že téměř 20 % studentů základních škol mluví jiným jazykem než Švédštinou a více než 13 % všech obyvatel bylo narozeno v zahraničí. Ve Švédsku byl proto zaveden program na začlenění imigrantských dětí do společnosti. Švédština je pro ně povinným druhým

jazykem - s tímto úkolem jim často v menších skupinkách pomáhají učitelé (OECD, 2016e).

Životní prostředí

Všechny sledované země mají vysoce nadprůměrné výsledky v oblasti životního prostředí. Švédsko je vyhodnoceno jako nejčistší ze všech sledovaných zemí. Švédsko si vytýčilo, podobně jako ostatní severské země, zmírnění klimatických změn a šetrný růst s přihlédnutím na životní prostředí, jako silnou prioritu. Za tímto účelem byl mezi roky 2007 až 2013 spuštěn program rozvoje venkova s dotací přes 500 miliónů švédských korun (OECD, 2016f).

Úroveň občanské angažovanosti

V oblasti občanské angažovanosti je ze sledovaných zemí nejlépe hodnoceno Švédsko, kde k posledním volbám přišlo 85,81 % oprávněných voličů a kde je rovněž vysoká míra vládní transparence. Ve Švédsku je přikládán zásadní význam transparentnosti - kromě zakotvení v Ústavě je také běžnou součástí vývoje návrhu zákona i veřejná diskuze. Dle doporučení OECD 2007 Švédská vláda posílila komunikaci s podnikatelskou sférou. Vzhledem k tomu, že se běžně takovýchto diskuzí nemohou účastnit běžní občané, jsou OECD doporučovány další nové přístupy - jako je internetová diskuze (OECD, 2016c).

Oblast zdraví

V oblasti zdraví jsou na tom dle subindexu lépe Norové a Švédové, kteří mají průměrnou délku života 82 let a 76 % respektive 81 % dotázaných označilo svůj zdravotní stav za dobrý nebo velmi dobrý. Především subjektivní pociťování vlastního zdraví vede k vyhodnocení Finska a Dánska jako slabší v tomto indexu - v Dánsku označilo jenom 65 % dotázaných lidí svůj zdravotní stav za dobrý nebo velmi dobrý (OECD, 2016g).

Spokojenost se životem

Z pohledu spokojenosti se svou životní úrovní vykazují všechny sledované země velmi dobré výsledky. Nejspokojenější jsou dle sledovaného subindexu lidé v Dánsku. V jednom z regionů jižního Dánska je k tomuto účelu vytvořen index, který sleduje 40 indikátorů pod 2 hlavními kategoriemi - společenských podmínek a vnímání jednotlivců vlastního života. V Norsku je vysoká spokojenost založena především na silné sociální

soudržnosti. Vysoké skóre v mnoha sledovaných oblastech lze přičíst především norskému modelu relativně rovnostářské společnosti, který je založen na sociálním konsensu a také vysoké míře otevřenosti. Také mzdová nerovnost je v Norsku poměrně nízká, dochází ke značnému přerozdělování prostřednictvím daní a poskytování veřejných služeb (OECD, 2016k).

Bezpečnostní situace

V oblasti bezpečnosti vykazují sledované země relativně dobré výsledky. Švédsko je hodnoceno hůře především díky míře napadení, kdy 5,13 % lidí nahlásilo napadení za poslední rok. Do budoucna by určité ohrožení z pohledu bezpečnosti mohla představovat uprchlická krize v Evropě, která se jistě nedotkne jen míry bezpečnosti v daných zemích. Již nyní jsou hlášeny případy znásilnění, napadání a okrádání z řad uprchlíků – vzhledem k faktu, že je jich řada negramotná je možné se domnívat, že tento trend není jen výjimečnou událostí (OECD, 2016l).

Vyvážení práce a volného času

V oblasti vyvážení práce a volného času dosahuje nejlepších hodnot Dánsko, kdy 2 % dotázaných pracuje více jak 50 hodin týdně a věnují průměrně 16,1 hodin denně volnému času a osobní hygieně (spolu se spánkem a stravováním). Oproti tomu v nejhůře hodnoceném Finsku jsou to 3,6 % respektive 14,9 hodin. K výbornému výsledku Dánska v této oblasti přispívá především podpora rodin s malými dětmi - veřejné výdaje na rodinné dávky činí 4 % HDP, což je více než OECD průměr 2,6 %. Tyto výhody pak podporuje i 37 hodinový pracovní týden, zaměstnanost žen ve věku od 25 do 64 je téměř 80 %, jedna z nejvyšších OECD (OECD, 2016d) (OECD, 2016m).

4.3 Index změny klimatu (Climate Change Performance Index, CCPI)

Nespornou součástí dobré kvality života je nepochybně i kvalitní životní prostředí. Index CCPI zkoumá výkon zemí především z pohledu mitigace na klimatické změny – tedy co je možné udělat předtím, než dojde k případnému oteplování planety a jak se dané země na tuto změnu připravují, respektive jak přispívají k tomu, aby klimatické změny nebyly tak razantní.

Tabulka č. 3.6: Vývoj hodnot indexu CCPI ve sledovaných zemích

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2016	71,19	58,12	54,65	69,91
2015	77,76	56,76	57,88	71,44
2014	75,23	56,57	59,32	68,10
2013	72,61	56,58	58,38	69,37
2012	63,90	53,90	61,90	68,10
2011	54,60	55,10	67,00	69,90
2010	57,00	49,50	61,80	67,40
2009	60,60	46,10	60,50	66,70
2008	57,30	49,10	57,60	65,60

Zdroj: German Watch 2015a, vlastní zpracování

V tabulce č. 3.6 jsou zobrazeny hodnoty, kterých sledované země dosáhly za posledních 9 let. V posledním šetření v roce 2016 Dánsko již po páté řadě obhájilo vedoucí pozici díky své účinné politice ochrany klimatu v oblasti energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů energie. Dánsko velmi výrazně zlepšilo svůj výkon mezi roky 2012 a 2013 - to lze přičíst ke zlepšení národní i mezinárodní politice v oblasti klimatu.

Nicméně ve srovnání s posledním rokem ztratilo vyšší náskok na Velkou Británii a Švédsko - s novou vládou by o svou dominanci také mohlo přijít, neboť došlo k zrušení některých stávajících cílů v oblasti klimatu a energetiky, stejně tak jako ke škrtům v rozpočtu pro opatření na ochranu klimatu. Švédsko se po několik let drží mezi předními příčkami díky vedení v kategorii "účinnosti" a nejvyššímu podílu obnovitelných zdrojů (German Watch, 2015b).

Klimatické změny však mohou Evropu, tedy i sledované země, ovlivnit i z jiného hlediska, které nespadá do rámce CCPI. Zvyšování teploty velice pravděpodobně zhorší životní podmínky v Africe – ať zvyšováním výskytu infekčním nemocí, záplavami či suchem. Toto bude mít za následek socio-ekonomické následky jako je chudoba, nedostatek jídla, konflikty a v neposlední řadě i migrace. Je tedy možné, že kromě imigrantů (ekonomickým či politickým), kterým Evropa čelí v době psaní této práce, hrozí vážné nebezpečí přílivu dalších – například za první vlnou nynějších.

4.4 Index genderových rozdílů (The Global Gender Gap Index, GGG)

Kromě dříve zmíněných indexů, které slouží k porovnání té či oné oblasti v rámci celé populace dané země, je účelné rozlišovat, jaké jsou podmínky v daných zemích i co se

pohlaví týče. K tomuto účelu bude níže analyzován index GGG v celkových hodnotách i dílčích indexech.

V tabulce č. 3.7 jsou zobrazeny hodnoty, kterých sledované země dosáhly GGG indexu za posledních 10 let. Výsledný index se pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost).

Tabulka č. 3.7: Vývoj hodnot indexu GGG ve sledovaných zemích

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2006	0,746	0,796	0,799	0,813
2007	0,752	0,804	0,806	0,815
2008	0,754	0,820	0,824	0,814
2009	0,763	0,825	0,823	0,814
2010	0,772	0,826	0,840	0,802
2011	0,778	0,838	0,840	0,804
2012	0,778	0,845	0,840	0,816
2013	0,778	0,842	0,842	0,813
2014	0,803	0,845	0,837	0,817
2015	0,767	0,850	0,850	0,823

Zdroj: WEF 2014a, vlastní zpracování

Růst hodnot směrem k větší rovnosti je znatelný především u Finska a Norska. Švédsko a Dánsko za posledních 10 let vykazovaly menší pokrok v oblasti genderových rozdílů. U Švédska lze ale argumentovat především tím, že již na počátku sledování indexu vykazovalo nadprůměrné hodnoty, jako jediné ze sledovaných zemí mělo přes 0,8 – bylo by proto nepřesné Švédsko označit za zemi s vysokými genderovými rozdíly. Zajímavější je ale fakt, že zatímco Švédsko stagnuje, Finsko a Norsko své hodnoty neustále zlepšují a zvyšují tak náskok právě na Švédsko i Dánsko.

Dánsko obsadilo v roce 2015 čtrnáctou pozici, což je nejhorší výsledek od vzniku indexu. Od roku 2006 se skóre Dánska neustále zlepšovalo, ale poslední rok bylo znatelné zhoršení především v subindexech ekonomických příležitostí, zdraví a politice. Dánsko zůstalo zemí s nejvyšším průměrným časem za den, kdy se muži věnují neplacené práci. Dánsko jako jediné ze sledovaných zemí nemělo zatím ženu v pozici hlavy státu (WEF, 2015a).

Finsko a Norsko patří dlouhodoběji na druhé a třetí místo v celkovém hodnocení indexu. V posledním měření roku 2015 Norsko po třech letech předstihlo Finsko. Tento pokrok byl zapříčiněn hlavně zlepšením v oblastech ekonomických příležitostí, zdraví a

politiky. Norsko je také nejlépe hodnocená země v subindexu zapojení (zmocnění), má jeden z nejvyšších podílů žen ve správních radách společností kótovaných na burze – 37 % a skončilo na druhé. Naopak hůře si Norsko vede v oblasti dosaženého vzdělání (32. místo) a zdraví a přežití (70. místo) a v ukazateli schopnosti žen vystoupat až na vedoucí pozici.

Následujícími subindexy je vyjadřováno, do jaké míry dochází v dané oblasti ke zrovnoprávnění mužů a žen, kdy nabývají hodnot od 1 (rovnost) do 0 (nerovnost).

4.4.1 Ekonomické participace a příležitosti

V tabulce č. 3.8 jsou prezentovány hodnoty, kterých sledované země dosáhly v subindexu ekonomické participace za posledních 10 let. Výsledný subindex se pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost).

Tabulka č. 3.8: Subindex znázorňující rovnost ekonomické participace

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2006	0,708	0,734	0,729	0,731
2007	0,734	0,723	0,751	0,761
2008	0,712	0,741	0,784	0,784
2009	0,748	0,750	0,779	0,785
2010	0,744	0,757	0,831	0,770
2011	0,767	0,768	0,840	0,804
2012	0,772	0,785	0,830	0,796
2013	0,764	0,773	0,836	0,783
2014	0,805	0,786	0,836	0,799
2015	0,788	0,815	0,868	0,836

Zdroj: WEF 2014a, vlastní zpracování

I v dílčím subindexu ekonomické participace a příležitostí lze spatřovat vzrůstající tendenci hodnot všech zemí. V posledním sledovaném roce se umístilo Dánsko na 20. místě, nejlépe bylo hodnoceno ve faktoru „odborní a techničtí pracovníci“ (dělené 1. místo), naopak nejhoršího výsledku dosáhlo ve faktoru „zákonodárci, vysocí úředníci a manažeři“ (81. místo). Finsko bylo na 8. místě s děleným prvním místem v oblasti „odborní a techničtí pracovníci“, 55. místě „zákonodárci, vysocí úředníci a manažeři“. Norsko vykazuje nejvyšší hodnoty nejen z pohledu sledovaných zemí, ale i všech ostatních. Vedle děleného prvního místa ve faktoru „odborní a techničtí pracovníci“ je nejlépe hodnoceno i v „odhadnutý příjem (PPP US$) a druhé v „mzdy mužů a žen za podobnou práci (průzkum)“. Nejhorší výsledek, podobně jako i další země, obdrželo Norsko v indexu „zákonodárci, vysocí úředníci a manažeři“ (43. místo). Finsko obsadilo 4. místo, s nejlepším výsledkem v oblasti „odborní a techničtí pracovníci“ (dělené 1. místo),

nejhorším v „mzdy mužů a žen za podobnou práci (průzkum)“ (42. místo). Finsko dopadlo nejlépe ze sledovaných zemí v rovnosti v oblasti „zákonodárci, vysocí úředníci a manažeři“ (31. místo).

4.4.2 Dosažené vzdělání

V tabulce č. 3.9 jsou prezentovány hodnoty, kterých sledované země dosáhly v subindexu dosaženého vzdělání za posledních 10 let. Výsledný subindex se pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost).

Tabulka č. 3.9: Subindex znázorňující rovnost dosažitelnosti vzdělání

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2006	1,000	0,999	1,000	0,999
2007	1,000	0,999	1,000	0,999
2008	1,000	1,000	1,000	0,999
2009	1,000	1,000	1,000	0,998
2010	1,000	0,999	1,000	0,996
2011	1,000	0,999	1,000	0,996
2012	1,000	1,000	1,000	0,997
2013	1,000	1,000	1,000	0,998
2014	1,000	1,000	1,000	0,997
2015	1,000	1,000	1,000	0,996

Zdroj: WEF 2014a, vlastní zpracování

Z tabulky jasně vyplývá, že ve všech sledovaných zemích je prakticky stejná možnost vzdělávat se pro muže i ženy. Tento fakt, který je v moderní společnosti brán jako samozřejmostí, nebyl tak běžný ještě v 19. století. Možnosti dosáhnout jakéhokoliv vzdělání vzhledem ke svým schopnostem, nehledě na pohlaví, je zcela určitě prospěšné i ekonomickému růstu, tak jako i kvůli rovnostem příležitostí zvyšuje kvalitu života žen.

4.4.3 Zdraví a přežití

V tabulce č. 3.10 jsou zobrazeny hodnoty, kterých sledované země dosáhly v subindexu vývoje zdraví za posledních 10 let. Výsledný index se pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost).

Tabulka č. 3.10: Subindex znázorňující rovnost v oblasti zdravotní péče

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2006	0,972	0,980	0,975	0,973
2007	0,970	0,980	0,979	0,974
2008	0,970	0,980	0,979	0,974
2009	0,970	0,980	0,979	0,974
2010	0,974	0,980	0,970	0,973
2011	0,974	0,980	0,970	0,973
2012	0,974	0,980	0,970	0,974
2013	0,974	0,980	0,970	0,974
2014	0,974	0,979	0,970	0,960
2015	0,970	0,980	0,974	0,974

Zdroj: WEF 2014a, vlastní zpracování

Podobně jako v subindexu dosaženého vzdělání i v oblasti zdraví se sledované země blíží plné rovnosti mezi muži a ženami. Stejně tak jako i u vzdělání je nepochybně pro každou zemi důležité mít vzhledem k výkonnosti zdravé a práci schopné obyvatelé. Z pohledu životní úrovně je pochopitelně také důležité, aby měli všichni občané přístup ke stejné úrovni zdravotní péče a měli tak možnost prožívat kvalitní život.

4.4.4 Podíl na politické moci

V tabulce č. 3.10 jsou prezentovány hodnoty, kterých sledované země dosáhly v subindexu podílu na politické moci za posledních 10 let. Výsledek se, podobně jako u předchozích subindexů, pohybuje v rozmezí 1 (rovnost) a 0 (nerovnost).

Tabulka č. 3.11: Subindex znázorňující rovnost podílu na politické moci

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
2006	0,305	0,470	0,494	0,550
2007	0,305	0,517	0,494	0,525
2008	0,334	0,558	0,533	0,499
2009	0,334	0,571	0,533	0,499
2010	0,370	0,569	0,561	0,471
2011	0,370	0,606	0,562	0,456
2012	0,364	0,616	0,562	0,498
2013	0,374	0,616	0,562	0,498
2014	0,431	0,616	0,544	0,500
2015	0,309	0,607	0,559	0,486

Zdroj: WEF 2014a, vlastní zpracování

V komparaci s předešlými třemi subindexy je možné hodnotit výkon zemí v tomto subindexu za slabší. Na druhou stranu je nutno podotknout, že rovnoprávnost mezi muži a

ženy z hlediska podílu na politické moci je problém všech zemí – Finsko se svou hodnotou 0,607 obsadilo celkové 2. místo a Dánsko s 0,309 celkové 20. místo.

4.5 Index ekonomické svobody (Index of Economic Freedom, IEF)

V současnosti je jistě pro každého člověka důležitý i politický a ekonomický vývoj dané země, které mohou do určité míry i potlačovat některé svobody. Tento vývoj je prezentovaný v dalším textu IEF indexem a jeho dílčími složkami.

V tabulce č. 3.7 jsou zobrazeny hodnoty, kterých sledované země dosáhly v IEF indexu od roku 1995. Index je poté nabývá hodnot od 0 (potlačované země) do 100 (svobodné země).

Tabulka č. 3.12: Vývoj hodnot subindexu IEF ve sledovaných zemích

Rok	Dánsko	Finsko	Norsko	Švédsko
1995	N/A	N/A	N/A	61,4
1996	67,3	63,7	65,4	61,8
1997	67,5	65,2	65,1	63,3
1998	67,5	63,5	68,0	64,0
1999	68,1	63,9	68,6	64,2
2000	68,3	64,3	70,1	65,1
2001	68,3	69,7	67,1	66,6
2002	71,1	73,6	67,4	70,8
2003	73,2	73,7	67,2	70,0
2004	72,4	73,4	66,2	70,1
2005	75,3	71,0	64,5	69,8
2006	75,4	72,9	67,9	70,9
2007	77,0	74,0	67,9	69,3
2008	79,2	74,6	68,6	70,8
2009	79,6	74,5	70,2	70,5
2010	77,9	73,8	69,4	72,4
2011	78,6	74,0	70,3	71,9
2012	76,2	72,3	68,8	71,7
2013	76,1	74,0	70,5	72,9
2014	76,1	73,4	70,9	73,1
2015	76,3	73,4	71,8	72,7
2016	75,3	72,6	70,8	72,0

Zdroj: THF 2015, vlastní zpracování

Ze sledovaných zemí je od roku 2005 nejlépe hodnoceno Dánsko. V posledním sledovaném období Dánsko obsadilo 12. místo. Obecně toto hodnocení podporuje politika otevřeného trhu, konkurenceschopnost, transparentní a efektivní právní prostředí, které usnadňuje podnikatelské aktivity. Rovněž míra korupce je v Dánsku velmi nízká – v roce

2015 se mezi 168 zeměmi umístilo v indexu vnímání korupce na 1. místě. Určitým potenciálním problémem jsou vysoké veřejné výdaje, které představují více než polovinu HDP. Komplikovaný daňový režim pak financuje velký rozsah vládních činností prostřednictvím přímých a nepřímých daní – celková daňová zátěž je jedna z nejvyšších na světě. Zvýšená imigrace v roce 2011 díky tzv. „Arabského jara“ vedla ke zpřísnění imigračních zákonů (THF, 2016a).

Druhého nejlepšího hodnocení dosahuje za sledované období Finsko. V roce 2016 Finsko obsadilo 24. místo. Podobně jako i Dánsko, má Finsko politiku otevřeného trhu, která podporuje obchod a investice. Regulované prostředí pak vybízí k podnikatelským aktivitám a udržuje tak vysokou konkurenceschopnost. Míra korupce je ve všech sledovaných zemích nízká – Finsko v roce 2015 obsadilo v indexu vnímání korupce 2. místo, Švédsko 3. místo a Norsko 5. místo. Za posledních 5 let se zpomalil růst Finské ekonomiky – vládní výdaje, které představují více než polovinu HDP, se ukázaly být spíše brzdou ekonomiky místo stimulu a vedou k dalšímu zadlužování země. Od roku 2008 se veřejný dluh Finska k poměru HDP téměř zdvojnásobil a v současnosti činí přes 60 % HDP - nejvyšší hodnoty od poválečného stavu. Finsko tak nejen že nedodržuje 60 % limit předepsaný EU, ale mohlo by přijít i o AAA úvěrový rating (THF, 2016b).

Švédsko je ze sledovaných zemí dlouhodoběji na třetím místě – v roce 2016 obsadilo 26. místo. Konkurenceschopnost Švédska je stavěna na pevných institucionálních základech a volném trhu. Soudnictví je nezávislé a nízká míra korupce poskytuje silnou ochranu vlastnických práv. Mezi další pozitiva patří i vysoká míra právní transparentnosti a efektivnosti, které podněcují podnikatelskou činnost. Určitou slabinou Švédské ekonomiky by mohla být vysoká míra veřejných výdajů na sociální programy. Tyto výdaje vedou k vysokému standardu vzdělání, zdravotnictví nebo i sociálního systému. Poslední jmenovaný však může v současné situaci spolu s politikou „otevřených dveří“ uprchlíkům ohrozit tento již tradiční model sociálního státu (THF, 2016e).

Norsko se řadí v IEF indexu na poslední místo. V roce 2016 obsadilo 32. místo. Stejně jako i v předešlých případech i Norsko je otevřenou ekonomikou s transparentními zásadami, podporou obchodu a investic, kvalitním právním rámcem a nízkou mírou korupce. Kladně lze hodnotit snižování rozpočtového deficitu a udržování nízkého veřejného dluhu. Norsko není jako jediné ze sledovaných zemí členem EU, což by mohla být výhoda v autonomním řešení současné uprchlické krize nastíněné dříve. Na druhou

stranu je to, že není Norsko členem EU problematické, neboť se norští podnikatelé dožadují masivních subvencí pro export, aby nepřišli o dosavadní zákazníky v Evropě a byli tak konkurenceschopní (THF, 2016d).

5 Závěr

Cílem práce byla komparace životní úrovně Dánska, Finska, Norska a Švédska pomocí vybraných ukazatelů a na základě provedené analýzy doporučit postupy v rámci hospodářské politiky. K dosáhnutí tohoto cíle bylo využito metod analýzy dat a dedukce.

Pro posouzení práce byly použity tyto indexy – Index lidského rozvoje, Index lepšího života, Index změny klimatu, Index genderových rozdílu a Index ekonomické svobody.

V oblasti HDP na obyvatele v PPP ($) vykazuje ze všech sledovaných zemí nejvyšší hodnoty Norsko. To ovšem samo o sobě neznamená, že jsou na tom norští občané z hlediska příjmu nejlépe – vysoké hodnoty jsou generovány především exportem ropy a zemního plynu a nízkým počtem obyvatel. Samotné norské domácnosti sice mají vysoký roční příjem 33 492 USD, ale z pohledu finančního bohatství (příjmy – výdaje) jsou se svými 8797 USD daleko za Švédskem s 60 328 USD. Vysoké příjmy jsou totiž v Norsku vysoce zdaněny progresivním daňovým systémem (až 80 % z celkových příjmů) k účelu udržení státu blahobytu a přerozdělení důchodu. Tvůrcům hospodářské politiky v Norsku by tedy mohla být doporučena reforma zdanění kapitálu, stejně tak jako sladění daňových sazeb mezi různými druhy příjmu, což by vedlo ke zlepšení ekonomické efektivity prostřednictvím větší daňové neutrality bez snižování celkové míry přerozdělování

S příjmy obyvatel úzce souvisí i uplatnění na trhu práce. Ze sledovaných zemí vykazovalo nejlepší výsledky Norsko. Naopak Finsko dosáhlo jednoho z nejhorších výsledků ve faktoru jistoty zaměstnání - kdy mají pracovníci šanci, že ztratí zaměstnání 6,93 %. Zajímavým je v Dánsku model tzv. „flexicurity“, který by mohl být vzorem dalším zemím. Označuje na jedné straně pružný pracovní trh na druhé straně sociální zabezpečení. Cílem je zlepšení kvality pracovních míst a také snížení nezaměstnanosti, kdy jsou občané motivováni k aktivnímu hledání práce.

S uplatněním na trhu práce je propojena úroveň vzdělání. Patrný je především rozdíl mezi Dánskem s 18,7 roky očekávané školní docházky a Švédskem s 15,8. Vyšší počet let školní docházky však nemusí nutně vypovídat o kvalitě výuky či dosažených znalostí. K tomuto účelu byl OECD vyvinut program pro mezinárodní srovnání studentů (PISA). Švédsko v těchto testech dosáhlo 482 bodů, Dánsko 498, Norsko 496 a Finsko 529. I tato statistika však nemusí znamenat, že kratší školní docházka se musí zákonitě projevit v horších studijních výsledcích. Švédsko totiž není jako stát zcela homogenní a

více jak 20 % žáků prvního stupně mluví jiným jazykem než švédštinou a více jak 13 % obyvatel se narodilo v zahraničí.

V oblasti životního prostředí mají sledované země nadprůměrné výsledky. Je však potřeba dívat se na životní prostředí a klima nejen z pohledu současnosti, ale i budoucnosti. Je pravděpodobné, že v budoucnu bude docházet k oteplování planety. V oblasti mitigace lze vyzdvihnout především Dánsko, které má účinnou politiku ochrany klimatu v oblasti energetické účinnosti a podpory obnovitelných zdrojů (společně se Švédskem). Z pohledu adaptace bude potřeba, aby se tvůrci hospodářské politiky připravili na nepřímé následky oteplování – životní úroveň lidí v Africe se bude zhoršovat (záplavy, sucha, infekční onemocnění) a lidé budou v mnohých případech migrovat. V souvislosti s první vlnou migrace, kterou Evropa zažívá v době psaní této práce, tak možná příbuzní a přátelé těchto lidí budou hledat útočiště v Evropě a ta se bude muset připravit na druhou vlnu masivní migrace.

Co se týče oblasti politického a ekonomického vývoje lze kladně hodnotit politiku otevřeného trhu, konkurenceschopnost daných ekonomik, transparentní právní prostředí, nezávislé soudnictví a nízkou korupci. Určitým problémem by z hlediska subjektivního hodnocení životní úrovně jednotlivce mohla být vysoká míra zdanění v Dánsku a Norsku, rostoucí zadlužení Finska. To, že Norsko není členem EU má pro něj pozitiva i negativa. Negativně lze hodnotit nutnost subvencí exportně zaměřených podnikatelů, kladně možnost řešit v současné době uprchlickou krizi jako autonomní stát.

Výše zmíněné kategorie lze vnímat i z pohledu genderové rovnoprávnosti. Dle sledovaných ukazatelů lze konstatovat, že je ve sledovaných zemí vysoká míra rovnoprávnosti – až na podíl na politické moci. Z tohoto pohledu lze jen doporučit tvůrcům hospodářské politiky nadále podporovat další zrovnoprávnění v této oblasti – například jako EU i legislativní cestou.

S ohledem na současnou situaci v Evropě si autor dovolí zmínit určitá rizika, která by se mohla sledovaných zemí týkat z pohledu uprchlické krize.

Společnost v Evropě již nyní polarizuje názor na uprchlíky a tím vyvstává opětovné přiklánění se k radikálním pravicovým stranám. Případná vláda těchto stran by mohla mít velký vliv na bezpečnost v Evropě a tím pádem i snižovat životní úroveň sledovaných zemí. Obecně jsou sledované státy považovány různými index za velmi bezpečné. Je však

otázkou, jakým směrem bezpečnost nově příchozí obyvatelé posunou. Mnoho uprchlíků směřuje přes ať už Řecko nebo Turecko do severních zemí. Švédsko díky své imigrantům nakloněné politice přijímá po Německu nejvíce uprchlíků, což je pro 5 milionový stát dále neúnosné. Také Dánsko v otázce přijímání uprchlíků naráží na populační limity a tak se brání alespoň zmenšování dávek uprchlíkům na polovinu – okolo 22 tisíc Kč za měsíc. Na řadu přichází i otázka bezpečnosti jak deklarují i zvyšující se útoky a násilí v mnoha zemích Evropy.

V oblasti vzdělání bude vzrůstat počet lidí, kteří z valné většiny nebudou umět tamní jazyk. Z pohledu adaptace na danou situaci pak bude potřeba vybudovat účinnou síť škol, či učitelů, kteří se nově příchozím lidem budou věnovat a pomohou se jim začlenit, protože jazyk hraje v této situaci nejdůležitější roli. V opačném případě by mohlo docházet k vytváření skupin obyvatel, které by s tamní kulturou neměly nic společného a v krajním případě by vedlo až k narušení či rozvrácení evropských a státních hodnot.

V současné době si vybrané země stojí v porovnání s jinými státy velmi dobře napříč různými indexy mapujícími rozdílné složky životní úrovně. Klíčovou otázkou zůstává, jak již bylo zmíněno, jak se vyrovnají s budoucími výzvami typu globálního oteplování, migrace či stárnutí.

Seznam použité literatury

Monografie:

ARISTOTELES. *Etika Nikomachova* [Jan Laichter, 1937]. V Praze: Jan Laichter, 1937. XXI, 305 s.

GORUN, A., 2012. *Social Development and Globalization.* Bucharest: Didactic and Pedagogic Publishing House. ISBN 978-973-30-3160-4.

HALEČKA, T., 2002. *Kvalita života a jej ekologicko-enviromentálný rozmer. Kvalita života a ludská práva v kontextoch sociálnej práce a vzdelávania dospelých.* Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity.

HASAL, P., 2009. *Hrubé národní štěstí jako alternativa budoucího filozoficko-ekonomického uvažování lidstva*. DP, Czech Management Institute Praha, Jindřichův Hradec, 76 s., s. 34.

HEŘMANOVÁ, E., 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), ISBN: 978-80-7419-106-0.

HNILICOVÁ, H., 2005. *Kvalita života a její význam pro medicínu a zdravotnictví.* In: PAYNE, J. a kol.: Kvalita života a zdraví. Triton, Praha, 629, s. 206.

HOLMAN, R., 2010. *Makroekonomie. Středně pokročilý kurz.* 2. vyd. C.H.Beck. Beckovy ekonomické učebnice, Praha, 424, s.19. ISBN: 978-80-7179-861-3.

JOHNSTON, R. J., GREGORY, D., SMITH, D. M., 1994: *The dictionary Human Geography*. Third Edition. Malden, Blackwell Publishers, 684 p., p.493.

JUREČKA, V. a kol., 2010. *Mikroekonomie*. Grada Publishing, 243s. ISBN 978-80-247-3259-6.

JUREČKA, V. a kol, 2013. *Mikroekonomie.* 2. aktualizované vydání. Praha. Grada Publishing, 368 s. ISBN 978-80-247-4385-1.

LAW, S., 2007. *Filozofická gymnastika.* Nakl: Argo a Dokořán. ISBN: 978-80-7203-882-4.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol., 1996a. *Velký sociologický slovník.* 1.svazek K-L. Karolinum, Praha, 557 s. ISBN 80-7184-311-3.

MAŘÍKOVÁ, H., PETRUSEK, M., VODÁKOVÁ, A. a kol., 1996b. *Velký sociologický slovník.* 1.svazek P-Z. Karolinum, Praha, 557 s. ISBN 80-7184-311-3.

MOŽNÝ, I., 2002. *Česká společnost. Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Portál, Praha, 208 s., s.16. ISBN: 80-7178-624-1.

PAYNE, J. a kol., 2005. *Kvalita života a zdraví.* Praha: Triton. ISBN: 80-7254-657-0.

SOVA, V., 1978. *Životní úroveň a její plánování* . 1. Vydání. Praha: Nakladatelství Svoboda, s.18.

ŠRŮTKA, J., 1968. *Otázky životní úrovně.* Vyd. 1. Brno: Univerzita J.E. Purkyně. Filozofická fakulta, 94 s.

TUČEK, Milan et al, 2003. *Dynamika české společnosti a osudy lidí na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství, s.428. ISBN: 9788086429229.

TURECKIOVÁ, M., 2004. *Řízení a rozvoj lidí ve firmách.* Praha: Grada Publishing a.s., 168 s. ISBN: 9788024704050.

Dále byly uvedeny tyto zdroje

ARROW, K. a kol., 1995. *Economic growth, carrying capacity, and environment.* [online]. Citace [28.3.2016]. Dostupné z: http://www.precaution.org/lib/06/econ_growth_and_carrying_capacity.pdf.

BENKOVIČOVÁ, Ľ., 2011. *Kvalita života – problém poznania a interpretácie*. Zborník príspevkov z vedeckej koferencie Štatistického úradu SR, Kvalita života v podmienkach globalizácie, Bratislava.

BLUNDEN, R., 1988. *Quality of life in Person with Disabilities: Issues in the Development of Services.* In: BROWN, R. I. ed., Quality of Life for Handicapped People. London: Chapman and Hall, p. 37-55.

CARBON FOOTPRINT, 2014. *Carbon Footprint Calculator* [online]. CF [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.carbonfootprint.com/calculator.aspx.

COLLINS, 2014. *Standard of living* [online]. Collins dictionary [12.5.2014] Dostupné z: http://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/standard-of-living?showCookiePolicy=true.

DALY, H., COBB, H. E., COBB, J. B., 1989. *For the Common Good*. Beacon Press, Boston.

DRAGOMIRECKÁ, E., ŠKODA, C., 1997. *Kvalita života: Vymezení, definice a historický vývoj pojmu v sociální psychiatrii*. Česká a slovenská psychiatrie (časopis psychiatrické společnosti), Roč. 93, č.2, Praha, březen 1997, s 102-108.

DUAL CITIZEN LCC, 2014a. *Global Green Economy Index: Introduction* [online]. GGEI [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.dualcitizeninc.com/global-green-economy-index/.

DUAL CITIZIEN LCC, 2014b. *The Global Green Economy Index GGEI 2014 Measuring National Performance in the Green Economy. 4th Edition – October 2014* [online]. GGEI [9.3.2015]. Dostupné z: http://dualcitizeninc.com/GGEI-Report2014.pdf.

DUFKOVÁ, J., 1986. *Pojetí kvality života v současné nemarxistické sociologii*. SČ, roč. 22, č. 2, Praha, s. 153-163.

DUNN, E. W., LAHAM, S. A., 2006. *Affective forecasting: A user´s guide to emotional time travel.* In: FORGAS, J. ed. Hearts and Minds: Affective Influences on Social Cognition and Behavior. (Frontiers of Social Psychology Series). Psychology Press, New York, 123 p.

EASTERLIN, A., 1974. *Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence.* In Paul A. David and Melvin W. Reder, eds., Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honor of Moses Abramovitz, New York: Academic Press.

EASTERLIN, A., ANFELESCU, L., 2007. *Modern Growth and Quality of Life: Cross Sectional and Time Series Evidence.* IZA Discussion Paper No. 2755, 59 s.

ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX, 2015. *EPI: Global Metrics for The Environment* [online]. EPI [8.1.2015]. Dostupné z: http://epi.yale.edu/.

EUROPA, 2015. *Cíle strategie Evropa 2020* [online]. [cit. 21.2.2016]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_cs.htm.

FRANCOVÁ, T., 2007. *Networking a kvalita života.* In: Svět práce a kvalita života v globalizované ekonomice. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference, 13. – 14. 9. 2007, VŠE, Praha, CD-rom.

GALLOWAY, S., 2006. *A literature Review*. In: Bell, D. Galloway, S.,HAMILTON, CH., SCULLION, A*: Well – being and Quality of Life: Measuring the Benefits of Culture and Sport: A Literature Review and Thinkpiece, Edinburg, Scottish Executive,* p.4-97, p.7. Dostupné z: http://www.scotland.gov.uk/resource/doc/89281/0021350.pdf. 28.9.2014.

GERMAN WATCH, 2015a. *The Climate Change Performance Index Background and Methodology.* [online]. GERMAN WATCH [13.3.2016]. Dostupné z: https://germanwatch.org/en/download/8579.pdf.

GERMAN WATCH, 2015b. *The Climate Change Performance Index Results 2015.* [online]. GERMAN WATCH [7.11.2015]. Dostupné z: https://germanwatch.org/en/download/10407.pdf.

GLOBAL FOOTPRINT NETWORK, 2015a. *About us: At a Glance* [online]. ES [9.3.2015]. Dostupné z: http://footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/at_a_glance/.

GLOBAL FOOTPRINT NETWORK, 2015b. *About us: Methodology and Sources* [online]. ES [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/methodology/.

GLOBAL FOOTPRINT NETWORK, 2015c. *About us: What we do* [online]. ES [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.footprintnetwork.org/en/index.php/GFN/page/what_we_do/.

GLOBAL FOOTPRINT NETWORK, 2015d. *Accounting for demand and supply of the Biosphere´s regenerative capacity: the National Footprint Accounts underlying methodology and framework* [online]. ES [13.3.2016]. Dostupné z: http://www.footprintnetwork.org/images/NFA%20Method%20Paper%202011%20Submitted%20for%20Publication.pdf.

HAPPY PLANET INDEX, 2015. *The Happy Planet Index (HPI) is the leading global measure of sustainable well-being* [online]. HPI [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.happyplanetindex.org/about/.

KŘIVOHLAVÝ, J., 2001. *Psychologická pojetí a způsoby zjišťování kvality života* [online]. *Citace* [28.9.2014]. Dostupné z http://mujweb.cz/j.krivohlavy/clanky/c_kvalita.html.

KŘIVOHLAVÝ, J., 2004. *Kvalita života: vymezení pojmu a jeho aplikace v různých vědních disciplínách s důrazem na medicínu a zdravotnictví.* In Kvalita života: sborník příspěvků z konference, konané dne 25. 10. 2004 v Třeboni. 1. vydání. Kostelec nad Černými lesy : Institut zdravotní politiky a ekonomiky. s. 9-20. ISBN 80-86625-20-6.

LAWN, A. P., 2003. *A theoretical foundation to support the Index of Sustainable Economic Welfare (ISEW), Genuine Progress Indicator (GPI), and other related indexes. School of Economics*, Flanders University of South Australia.

LEGATUM INSTITUTE, 2014. *The 2014 Legatum Prosperity Index*^{TM} [online]. LPI [8.1.2015]. Dostupné z: http://media.prosperity.com/2014/pdf/publications/PI2014Brochure_WEB.pdf.

MINISTERSTVO VNITRA ČR, 2009. *Co je to GBK (GCB)?* [online]. MVČR [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.mvcr.cz/clanek/faq-ukazatele-co-je-to-gbk-gcb.aspx.

MLČOCH, L., 2007. *Ekonomie a štěstí: Proč více někdy není lépe.* Politická ekonomie, 2/2007, Praha, s. 147-163, s.149.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015a. *Create Your Better Life Index.* [online]. OECD [7.1.2015]. Dostupné z http://www.oecdbetterlifeindex.org/#/11111111111.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2015b. *OECD: Better life index.* [online]. OECD [13.3.2016]. Dostupné z http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016a. *About PISA* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/education/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016b. *Community* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/community/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016c. *Civic engagement* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/civic-engagement/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016d. *Create Your Better Life Index* [online]. OECD [13.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016e. *Education* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/education/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016f. *Environment* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/environment/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016g. *Health* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/health/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016h. *Housing* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/housing/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016i. *Income* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/income/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016j. *Jobs* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/jobs/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016k. *Life satisfaction* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/life-satisfaction/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016l. *Safety* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/safety/.

ORGANISATION FOR ECONOMIC CO-OPERATION AND DEVELOPMENT, 2016m. *Work-Life Balance* [online]. OECD [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.oecdbetterlifeindex.org/topics/work-life-balance/.

OXFORD POVERTY AND HUMAN DEVELOPMENT INIATIVE, 2010. OPHI: *Multidimensional Poverty Index* [online]. OPHI [7.1.2015]. http://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/OPHI-MPI-Brief.pdf.

PACIONE, M., 2003. *Urban Environmental Quality and Human Wellbeing – a Social Geographical Perspective. Landscape and Urban Planning*, Vol. 65, p. 19-30.

POPOVIČ, D., 2011. *ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu* SR, Kvalita života v podmienkach globalizácie, str. 32.

PORUBČANOVÁ, Z., 2011. *ZBORNÍK PRÍSPEVKOV z vedeckej konferencie Štatistického úradu SR*, Kvalita života v podmienkach globalizácie, str. 115.

RIFKIN, J., 2005. Rozhovor se Z. Velíškem, ČT 24, 22.12.2005.

SCHALOCK, R., L., 2004. '*The Concept of Quality of Life: What We Know and Do Not Know*', Journal of Intellectual Disability Research, Vol. 48, No. 3, p205.

SOCIOECONOMIC DATA AND APPLICATIONS CENTER, 2015. SEDAC: *Environmental Sustaunability Index* [online]. SEDAC [8.1.2015]. Dostupné z: http://sedac.ciesin.columbia.edu/data/collection/esi/.

STECKEL H., R., 2008. *Biological Measures of the Standard of Living.* Journal of Economic Perspectives – Volume 22, Number 1 – Winter 2008. Pages 129-152.

TAILLEFER, M., CH., et al., 2003. *Health-Related Quality of Life Models: Systematic Review of the Literature, Social Indicators Research*, Vol. 64, No. 2, p. 293-323, p.298.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2013. *Economic Freedom: 2013 Index of Economic Freedom.* [online]. THF [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.heritage.org/issues/economic-freedom.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2015. *2015 Index of Economic Freedom: About The Index* [online]. THF [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.heritage.org/index/about.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2016a. *2016 Index of Economic Freedom: Denmark* [online]. THF [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.heritage.org/index/country/denmark.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2016b. *2016 Index of Economic Freedom: Finland* [online]. THF [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.heritage.org/index/country/finland.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2016c. 2016 *Index of Economic Freedom: Methodology* [online]. THF [13.3.2016]. http://www.heritage.org/index/book/methodology.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2016d. *2016 Index of Economic Freedom: Norway* [online]. THF [20.3.2016]. Dostupné z: http:// http://www.heritage.org/index/country/norway.

THE HERITAGE FOUNDATION, 2016e. *2016 Index of Economic Freedom: Sweden* [online]. THF [20.3.2016]. Dostupné z: http://www.heritage.org/index/country/sweden.

THE ECONOMIST INTELLIGENCE UNIT, 2014. Democracy Index 2014: Democracy and its discontents [online]. TEIU [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.eiu.com/Handlers/WhitepaperHandler.ashx?fi=Democracy-index-2014.pdf&mode=wp&campaignid=Democracy0115.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2013. *Global Corruption Barometer: GCB 2013.* [online]. TI [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.transparency.org/gcb2013/reportm.

TRANSPARENCY INTERNATIONAL, 2015. *Corruption Perceptions Index: Overview* [online]. TI [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.transparency.org/research/cpi/overview.

UHLIKOVA STOPA, 2012. *Úvod: Uhlíková stopa* [online]. US [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.uhlikovastopa.cz/.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 1990. *Human Development Report 1990.* [online]. UNDP [7.1.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/219/hdr_1990_en_complete_nostats.pdf.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 1997. *Human Development Report 1997.* [online]. UNDP [7.1.2015]. Dostupné z: hdr.undp.org/sites/default/files/reports/258/hdr_1997_en_complete_nostats.pdf.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2010. *Human Development Report 2010 20th Anniversary Edition.* [online]. UNDP [8.1.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2014. *Gender Inequality Index (GII)* [online]. UNDP [9.3.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/content/gender-inequality-index-gii.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2015a. *HDR: About Human Development.* [online]. UNDP [7.1.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/humandev.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2015b. *Technical notes, Human Development Index (HDI)* [online]. UNDP [13.3.2016]. Dostupné z http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr2015_technical_notes.pdf.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2015a. *Country profiles* [online]. UNDP [20.3.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/countries.

UNITED NATIONS DEVELOPMENT PROGRAMME, 2015b. *National and Regional Human Development Reports* [online]. UNDP [13.3.2015]. Dostupné z: http://hdr.undp.org/en/country-reports.

WATER FOOTPRINT NETWORK, 2011. *The Water Footprint Assessment Manual: Setting the Global Standard.* [online]. WFN [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.waterfootprint.org/downloads/TheWaterFootprintAssessmentManual.pdf.

WATER FOOTPRINT NETWORK, 2014. *Living Planet Report 2014* [online]. WFN [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.waterfootprint.org/Reports/wwf_lpr2014_low_res_for_web_1.pdf.

WATER FOOTPRINT NETWORK, 2015. *Water Footprint: Introduction* [online]. WFN [9.3.2015]. Dostupné z: http://www.waterfootprint.org/?page=files/home.

WHO, 1946. *Preamble to the Constitution of the World Health Organization as adopted by the International Health Conference*, New York, 19-22 June, 1946; signed on 22 July 1946 by the representatives of 61 States (Official Records of the World Health Organization, no. 2, p. 100) and entered into force on 7 April 1948. Dostupné z: http://www.who.int/about/definition/en/print.html.

WOOD-DAUPHINE, S., 1999. *Assessing Quality of Life in Clinical research: from where have we come and where we are going?* Journal of Epidemiology, Vol. 52, p. 355 – 363. Pigou AC. The Economics of Welfare. London: Mac- Millan; 1920.

WORL ECONOMIC FORUM, 2014a. *About the Prosperity index*^{TM}. [online]. WEF [9.3.2014]. Dostupné z: http://www.prosperity.com/#!/about.

WORLD ECONOMIC FORUM, 2014b. *The Global Gender Gap Index 2014: Measuring the Global Gender Gap* [online]. WEF [8.1.2015]. Dostupné z: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/part-1/the-global-gender-gap-index-2014/.

WORLD ECONOMIC FORUM, 2014c. *Global Gender Gap Report 2014: Preface* [online]. WEF [9.3.2015]. Dostupné z: http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2014/preface/.

WORLD ECONOMIC FORUM, 2015a. *Global Gender Gap Report 2015* [online]. WEF [13.3.2016]. Dostupné z: http://www.weforum.org/reports/global-gender-gap-report-2015.

WORLD ECONOMIC FORUM, 2015b. *The Global Competitivness Report 2014-2015*. [online]. WEF [8.1.2015]. Dostupné z: http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015.

ZIEGLER, R., 2007. *Political Perception and Ensemble of Macro Objectives and Measures: The Paradox of the Index for Sustainable Economic Welfare*, Environmental Values, Issue 16, p. 43-60.

Seznam zkratek

BLI	Better Life Index
CCPI	Climate Change Performance Index
CF	Carbon Footprint
CPI	Corruption Perception Index
EF	Ecological Footprint
EIU DI	Economist Intelligence Unit´s Democracy Index
EPI	Environmental Performance Index
ESI	Environmental Sustainability Index
EU	Evropská Unie
GCB	Global Corruption Barometer
GCI	The Global Competitivness Index
GDI	Gender Development Index
GEM	Gender Empowerment Measure
GGEI	The Global Green Economy Index
GGG	The Global Gender Gap Index
GII	Gender Indequality Index
HDI	Human Developmnet Index
HDP	Hrubý domácí produkt
HDR	Human Development Report
HPI	Human Poverty Index
HPI1	Happy Planet Index

IEF	Index of Economic Freedom
IHDI	The Inequality adjusted HDI
ISEW	Index of Sustainable Economic Welfare
JRC	Joint Research Centre of European Comission
LPI	Legatum Prosperity Index
MPI	Multidimensional Poverty Index
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OPHI	The Oxford Poverty and Human Development Initiative
OSN	Organizace spojených národů
PISA	Programme for International Student Assesment
PPP	Purchasing power parity
QOL	Quality of Live
UNDP	United Nations Development Programme
USD	United States dollar
WHO	World Health Organization
WF	Water Footprint

Prohlášení o využití výsledků diplomové práce

Prohlašuji, že

- jsem byl seznámen s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;

- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou práci užít (§ 35 odst. 3);

- souhlasím s tím, že diplomová práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;

- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;

- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 14. 4. 2016

Jakub Urbanec

jméno a příjmení studenta

Seznam tabulek

Tabulka č. 3.1: Vývoj hodnot indexu HDI ve sledovaných zemí 37
Tabulka č. 3.2: Očekávaná délka života při narození (v letech) 38
Tabulka č. 3.3: Hodnoty subindexu dosaženého vzdělání ve sledovaných zemí 39
Tabulka č. 3.4: HDP na obyvatele v PPP (2011 PPP$) 40
Tabulka č. 3.5: Subindexy zemí dle jednotlivých hodnot (BLI) 41
Tabulka č. 3.6: Vývoj hodnot indexu CCPI ve sledovaných zemích 45
Tabulka č. 3.7: Vývoj hodnot indexu GGG ve sledovaných zemích 46
Tabulka č. 3.8.: Subindex znázorňující rovnost ekonomické participace 47
Tabulka č. 3.9: Subindex znázorňující rovnost dosažitelnosti vzdělání 48
Tabulka č. 3.10: Subindex znázorňující rovnost v oblasti zdravotní péče 49
Tabulka č. 3.11: Subindex znázorňující rovnost podílu na politické moci 49
Tabulka č. 3.12: Vývoj hodnot subindexu IEF ve sledovaných zemích 50

Seznam grafů

Graf č. 1.1: Maslowova teorie hierarchie potřeb 15
Graf č. 1.2: Zpětně zahnutá křivka individuální nabídky práce 19

Seznam vzorců

Vzorec č. 2.1.: Výpočet indexu HDI 21
Vzorec č. 2.2: Výpočet indexu ISEW 25
Vzorec č. 2.3.: Výpočet indexu HPI 26
Vzorec č. 2.4: Výpočet indexu CCPI 27
Vzorec č. 2.5: Výpočet skóre indexu CCPI 27
Vzorec č. 2.6: Výpočet skóre indexu CF 29